

Přirozený svět B – četba V

Ladislav Hejránek

◆ bytový seminář, česky, vznik: 14. 1. 1986

◆ private seminar, Czech, origin: 14. 1. 1986

Přirozený svět B – četba V [1986]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (1986-01-07 Přirozený svět B – četba IV (2) + 1986-01-14 V (1)_s1_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: To znamená mezi Voříškem s pevným uchem a Voříškem s uchem třeba nějakým natrženým. A jak to teď popsat, když ten *intencionální předmět* je jenom cosi, co se nemůže měnit, nýbrž může být jenom zaměněno za jiné. Jasně. Já se pokusím, možná že už tomu rozumím. Možná že stačí to vyslovit. Možná je to opravdu tak, že vidím Voříška a Voříška peroucího se a tímto způsobem ho chápu v okamžiku, kdy si všímám, že může dojít nebo dochází nebo už došlo – ta *faktičita* toho času je lhostejná. Všímám si, že se mu někdo do toho ucha zakusuje, tak řekněme, je to Voříšek, s jehož uchem se něco děje, ale toto je zase cosi stojícího. Je to takhle míněno? A potom, když už si všimnu: a, Voříšek, s jehož uchem se už něco stalo, tak tímhle způsobem každá ta fáze je nový předmět, nové *intendování* něčeho, čemu rozumím, nový předmět, nový *intencionální předmět*.

Hejdánek: Mně tam ještě trochu jasno do toho vnese jedna věc, kterou v Voříšku jsem zcela zapomněl, totiž tady je třeba poukázat také na charakter jazyka. My jsme si zatím rozlišili tři různé věci a k tomu pak je třeba něco dodat. Zaprvé, když řeknu pes, tak tím myslím jednak žijící, žeroucí a rozmnožující se zvíře. Zadruhé, když řeknu pes, tak tím míním také pojem. A zatřetí, tím také míním *intencionální předmět*. A teď, co chci dodat a co je strašně důležité, že zatímco ten pes jako živé zvíře je vždycky jeden – což nemyslím, že když řeknu pes, tak jich může být kterýkoli, ale to je jiná věc – ten pes, o kterém říkám pes a vidím ho, je vždycky jeden. Naproti tomu pod tím slovem pes je těch pojmů a *intencionálních předmětů* vždycky celé hnízdo.

Podle souvislosti, a to je souvislost řečová, souvislost spíš než jazyková řečová, ale také jazyková, zejména řečová, já si vybírám vždycky z toho hnízda pojmů a předmětů. Mezi těmi hnízdy jsou takové významné vazby, že ke každému pojmu patří určitý předmět. Není to tak jednoduché, že těch pojmů je stejný počet, protože tam jsou další logické souvislosti, ale vždycky je to celý hrozen, celé hnízdo.

Když já vidím, že ten Voříšek má utržené ucho, že mu bylo utrženo ucho, a vidím, jak je mu utržíváno, tak já to zaznamenám ve své paměti tak, že v důsledku toho škrtám některé z toho hnízda pojmů a některé z toho hnízda *intencionálních předmětů*. Ne všechny, protože celá řada jich je tím naprosto nepostížená. Pojem, který poukazuje k *intencionálnímu předmětu* šelmopovitá, je nepostížen, až po slovo pes. Jenom pokud jde o konkrétního Voříška, ale i ten konkrétní Voříšek nemá jenom jeden pojem a jeden *intencionální předmět*, nýbrž extra je Voříšek včera a Voříšek dnes. To tam všechno zůstává. Já tam prostě vyškrtnu všechny pojmy a *intencionální předměty* Voříška od dneška počínaje do budoucnosti, které by měly obě uši zdravé. To je prostě patálie. A to je to, co podtrhuje má paměť. Takže když napříště potkám Voříška, který má obě uši v pořádku a je jako on, tak jsem z toho v šoku a říkám si: toto není možné, před ním mu to někdo nepřilepil, to je určitě jiný pes.

Jiný hlas: Jasně. Já tam mám ještě takovýhle problém. Teď se mi to ujasnilo, co mi v tom připadá neznámé nebo nové oproti Husserlovi. Zdá se mi problém, zda já přece jenom *neintenduju* toho Voříška jako Voříška z minulosti a budoucnosti. I když je to ten, kterého zrovna teď vidím, zda ho *neintenduju* jako toho, který byl a bude.

Hejdánek: Jistě, jistě. To k tomu patří. Ale to nepostihuje tu zpředměťující povahu toho mínění, jak té jeho minulosti, budoucnosti i té přítomnosti. To tam je. Ale můžete jít ještě o kus dál. Když důkladně sledujeme, jak mluvíme a myslíme, tak opětovně budeme zjišťovat, že my ještě tak dokonale to zpředmětnění neprovádíme a že tam uniká naší pozornosti a naší kontrole jakýsi jiný způsob mínění, než právě byl popsán.

Jsem přesvědčen, že zatímco tenhle výklad se týkal pouze organizování těch předmětných intencí, tak v našem myšlení a promlouvání jsou stále přítomny také ty intence nepředmětné, které však těmi pojmy neorganizujeme, ale které přece jenom pro naši orientaci v řeči a v filosofii jsou elementárně důležité. Dokonce to předmětné mínění by ani nebylo možné, kdyby tohle nemělo za základ jakousi základnu. Tohle tady všude je, jenomže jakmile přistoupíme k nějakému bližšímu, přesnějšímu, exaktnějšímu

způsobu uvažování, ať už ve vědě o věcech, nebo ve filosofii o našich vlastních vnitřních stavech a způsobu myšlení, tak všude to dáváme stranou, odstraňujeme to, dáváme to za okraj, vytěsňujeme to ze svého vědomí. Snažíme se dělat to, co dělá matematik, když přijde na nějaký objev. Napíše elegantní důkaz na třech řádcích a zcela pomlčí o tom, že mu to trvalo pět let, než na to přišel, a co všechno u toho promýšlel a co všechno udělal.

Jiný hlas: Čili dává to do závorky.

Hejdánek: Jo, takže vlastně to celé dosud byl takový metodický přístup k tomu, aby se mohlo přesně říct, co v tom myšlení je ještě navíc.

Jiný hlas: O tom třeba ovšem samozřejmě taky velmi předběžně promlouvá Heidegger, snad v páté kapitole prvního dílu *Sein und Zeit*, kde se mluví o té naladěnosti například jakožto právě o tom, co předchází tomu rozumění. Nebo co je v jistém ohledu hlubší složkou oproti tomu rozumění, které už je řečového typu.

Hejdánek: Ano, možná, že míní něco podobného, ale já mám dojem, že mu jde o něco jiného. Čili možná, že tam jakési blízkosti by se našly, ale on určitě ve své strategii to prostě zapracovává jinak a s jiným cílem.

Jiný hlas: To je možné, tomu bych vcelku i věřil, ale rozhodně by asi stálo za to to srovnat. On o tom *Befindlichkeit* – to je ten termín. To mě hodně... pak teda taky *Bestimmtheit* nebo něco takového. Ono to překládají dneska jako vynacházení se, eventuálně pak *Bestimmtheit* jako tu naladěnost, aby to nějak odlišili, ale to je jedno. Ale cosi takového, o čem Heidegger právě taky říká, že je v tom bytí na světě nepominutelné a že bez toho se nelze obejít. A přitom že to právě není tohoto předmětného typu, že to je prostě jakýsi charakter existence, který není orientovaný na jsoucno.

Hejdánek: Ale pro Heideggera je příznačné, že tam má stovky míst, kde mluví s negativním, pejorativním rázem o *Gegenstand*. Ale *ungegenständlich* nebo *nichtgegenständlich* se tam takřka nevyskytuje. Zvláštní asymetrie.

Jiný hlas: Ono se o tom těžko právě mluví. Fenomenologové jsou, já myslím, hodně orientovaní právě na to, co je vidět, co lze nějak nazřít. Ale protože jsou natolik poctiví, vědí, že to nazřené je asi vždycky opravdu nějaký předmět.

Hejdánek: To je věc, která je rozhodně na pováženou a musí být učiněna předmětem kritiky nebo aspoň kritické analýzy. Husserl s takovou zvláštní bezstarostností mluví o tom, že jaksi *unwillkürlich* říká, že tedy nesvémočně – já si teď ten termín nemůžu česky vzpomenout...

Jiný hlas: Nesvévolně.

Hejdánek: Nesvévolně, že se nejdřív orientujeme na věcech jakožto předmětech, na takových pevných věcech. A to ostatní teprve dodatečně. Ale první, a že to je *unwillkürlich*, a že to nemůžeme považovat za nějakou nahodilost, nýbrž že to je hluboká nutnost, *Notwendigkeit*, že v tom je cosi a tak dále. Což je zvláštní. To platí podle mého soudu jako kritika určitého způsobu myšlení, kdežto on to považuje za součást toho platného a přirozeného způsobu. Bere to nedějně. Já nevím, ono by to mělo být tady, jestli se nemýlím. Já to nenajdu, poněvadž to není má knížka a nemám to podtrhané, ale někde tady blízko předtím... možná ne... když to nemám podtrhané, se v tom prostě nevyznám.

Zamysleme se znovu nad stylem normálního přirozeného života. Pohybujeme se tu v proudu stále nových zkušeností, soudů, hodnocení a rozhodnutí. U každého takového aktu je já zaměřeno na předměty vlastního životního prostředí, jimiž se nějak obírá a zaměstnává. Čili tady dokonce je to proložené: předmět. Předměty samy jsou to, co v takových aktech je uvědoměno, buď jako skutečné vůbec, nebo v modalitách skutečnosti, například možné, pochybné a podobně. Žádný z těchto aktů, ani žádná v nich obsažená platnost, nejsou přitom izolovány, nýbrž implikují ve svých intencích nutně nekonečný horizont neaktuálních, proměnlivě spolučasně fungujících platností. To už stačí.

Jiný hlas: A ještě tady, jestli najdu... další je ze 14. ledna 1986. My jsme minule za nízké účasti mluvili o některých místech z Husserla, v nichž se domnívám spatřovat řeč o neuvědoměných nebo neuvědomých intencích, což je motiv, který tady byl panem doktorem nadhozený na podzim. Vlastně minule se

vyjasnilo, že jsme měli každý zvláštní hypotézu o tom, co by ty neuvědomělé či nevědomé intence měly být. Snad měl někdo tušení? No, tam jsme skončili, díky.

A minule jsme... já jsem taky na začátku velice krátce a na váš návod uvedl motiv z Husserlovy *Krize*, kde se probíralo cosi, co se v husserlovské terminologii nazývá syntézou a o čem Husserl říká, že je základem jakékoli uvědoměné jednoty jakéhokoli intencionálního předmětu. A já jsem slíbil...

Jiný hlas: Že na dnešek bych pověděl cosi o pojmu *potencialit* a o tom, jak právě ty *potenciality* mají význam pro sféru intencionální. A text, ze kterého bych to chtěl dělat, a myslím si, že v podstatě bych to udělal čtením toho textu seminárním způsobem, je paragraf 19 a potom paragraf 20 z *Kartuziánských meditací*. Já jsem k tomu dal ještě jako paralelní čtení dva paragrafy z *Krize*, ale ony skutečně nejsou přímo o tom. Tematicky se to, co se probírá právě pod názvem *potencialit* v *Kartuziánských meditacích*, tak to tam prostě není takto tematizováno. Ono se to v tom vyskytuje sice, to pak je možné třeba provést nějaké srovnání, ale není ten výklad v *Krizi* o tom, takže bych se držel spíše toho textu *Kartuziánských meditací*.

Je tam někdo?

Hejdánek: Ne.

Jiný hlas: Nebyl, aha, já jsem to špatně pochopil, dobře. No, a zdá se mně, že bychom zatím mohli přečíst prvních asi 15 řádek toho paragrafu 19 a k tomu pak já bych zkusil něco interpretovat. Budu to číst nahlas.

Hejdánek: No čti, ty ho tu nemáš, ty taky ne, jasně.

Jiný hlas: Je to tu ještě jednou německy. Paragraf 19 má název *Aktualita a potencialita intencionálního života*. A začíná: „Názornost intencionality, jež patří ke každému *cogito*, vztaženému ke světu, už tím, že má nejenom ve vědomí onen světový soujsno, nýbrž samo je jako *cogito* uvědoměno ve vnitřním vědomí času, není tematicky vyčerpána pouhým zkoumáním oněch *cogitata* jako aktuálních zážitků.“

Hejdánek: To jsou přinejmenším tři chyby v překladu, ale možná bude lepší, až teprve, když se ukáže, že to je nutné.

Jiný hlas: „Každá aktualita implikuje své *potenciality*, jež nejsou prázdnými možnostmi, nýbrž jsou obsahově, a to v tom kterém aktuálním zážitku samotném, intencionálně předznačeny a vybaveny charakterem intencionality, jejíž uskutečnění přísluší já. Tím je ohlášen další základní rys intencionality. Každý zážitek má svůj horizont, měnící se ve změně vědomých souvislostí tohoto zážitku a ve změně fází jeho vlastního zážitkového proudu. Intencionální horizont odkazuje na *potenciality* vědomí, jež přísluší jemu samému. Například ke každému vnějšímu vnímání patří poukazování ze skutečně vnímaných stránek vnímaného předmětu ke spolumíněným a ještě nevnímáným, nýbrž pouze v očekávání a zprvu v nenázorné prázdnotě anticipovaným stránkám, jako stránkám, jež teď mají do vnímání přijít jako tam *protence*, jež má s každou fází vnímání zase svůj směr. A ještě jednou, k tomu má vnímání horizonty jiných vjemových možností, jako možností, jež bychom mohli mít, kdybychom jiným způsobem řídili vnímání jinak, kdybychom třeba pohybovali očima tím místo oním způsobem, nebo kdybychom pokročili dopředu nebo stranou atd.“

To je zatím takové zavedení pojmu *potenciality*, z jehož vytěžení se právě bude dít třeba v nějakém výkladu, o který bych se právě potom pokusil říci, jak si představuju to, o čem je řeč zde. Centrální rozlišení je tu právě mezi tou aktualitou a *potencialitou* toho zážitku a...

Hejdánek: Zážitku?

Jiný hlas: Prožitku, toho *Erlebnis*... doufám, nebo co tam je? Tady je třeba, tam, kde je to proložené, tak tam to pokračuje: „a to v tom kterém aktuálním“ – v češtině zážitku samotném. Tam je doufám *Erlebnis*.

Hejdánek: *Aktuelle Erlebnisse*, hned v té větě na konci. *In der bloßen Betrachtung der cogitata als aktuelle Erlebnisse*. Tak...

Jiný hlas: Dobře.

Hejdánek: Ale co tam je pak dál zvláštní, je teda *der cogitata als aktuelle Erlebnisse*. Ano. Tedy... co to je *cogitatum*?

Jiný hlas: *Cogitatum* je intencionální předmět.

Hejdánek: No a jak může být intencionální předmět prožitkem? To je skutečně trochu vágno v použití. Pokud bych teda já to měl hodnotit, tak si myslím, že je tady skutečně aktuální prožitek je...

Jiný hlas: Moment, tam je zážitek.

Hejdánek: No, nebo zážitek, dobře, je to pravda, někdy se tady zavádí *Erlebnis* pro ten prožitek, budeme říkat zážitek jednoznačně. Nicméně zážitek je součástí toho toku vědomí.

Jiný hlas: No, to právě je podle mě. On má ještě Husserl termín *cogitatio*, který podle mě odpovídá tomu *Erlebnis* nejpřesněji. A ten termín *cogitatio* je právě termín pro tu jednotu *cogito-cogitatum*, pro tu jednotu toho prožívání a toho prožívaného, přičemž to prožívání je právě přímo i tou reálnou součástí toho toku vědomí, zatímco to prožívané je tam obsaženo právě jenom jakožto intence jakási, jakožto jakési směřování k tomu předmětu a ten předmět sám není součástí toho prožitku. Když se mluví o té aktualitě a *potencialitě*, tak jde o co?

Hejdánek: Jde o ty předměty tadyhle. O ty *cogitata*, skutečně jo, ale...

Jiný hlas: Ale... co to je potenciální intencionální předmět?

Hejdánek: To právě není... pokusíme se přejít k tomu, jak to zde je. Zatím musíme vyjít od té aktuality, o které Husserl píše, byla řeč v těch minulých částech. Říká právě, že jako aktuální zážitek neboli *cogitatum* je vskutku prostě to, co je v dotyčném, abstraktně vyděleném aktu, v tom aktu, kdybychom ho prostě mohli nějak osamostatnit v tom proudu vědomí, což víme, že můžeme jenom do jisté míry, tak když bychom pro ten účel výkladu ten který akt osamostatnili, tak můžeme říci, že on jako...

Jiný hlas: Žto svůj intencionální předmět obsahuje jakýsi *cogitatum* a to aktuálně. Je v tom aktu toto *cogitatum* míněno.

Co *cogitatum* je, když je míněno v tom aktu, tak je to intencionální předmět?

Ano, jistě. Je to to, co v kterémkoliv každé vědomí je vědomí o něčem.

Ne, já spíš to *cogitatum*, co to spíš znamená.

Tak to právě to, o čem je vždycky každé vědomí zrovna, je *cogitatum*. To je ten předmět toho vědomí.

K čemu se vztahuje? O čem je? No, to je takové... k čemu se vztahuje, ne?

Od čeho je *cogito*. Každé *cogito* je *cogito* něčeho a to něco, čeho je *cogito*, se nazývá *cogitatum*.

Hejdánek: No a právě Husserl zde obrací naši pozornost k tomu, čemu on říká *potenciality*. A k tomu, o čem se on zřejmě domnívá, že to je něco předtím filosofii dost málo vytěžované a o čem se domnívá, že to je jeden z hlavních přínosů fenomenologie, že tímto způsobem obrací to zkoumání. A on je tady v tom našem textu, z kterého jsem navrhoval vycházet, začíná charakterizovat takto. Říká, že nejsou prázdnými možnostmi.

Jiný hlas: Co to jsou prázdné možnosti?

Jiný hlas: Prázdné možnosti, to je tady v tom kontextu vysvětlit v kontrastu k tomu, když říká, čím jsou.

On se tím vyhraňuje, překlad *potencialita* je možnost, asi tak by se dalo říct. Takže on říká, tak někdo by si myslel, že máme zkoumat nejen ty skutečné předměty nebo ty skutečné intencionální předměty, předměty těch zážitků, ale taky nějaké předměty možných zážitků, což se sice v jisté podobě dělá, ale teď tady je řeč o něčem jiném. Tady teď není řeč o tom, že máme od toho aktuálně prožívaného přejít k nějakým prázdným možnostem, že místo toho, aby zde...

Hejdánek: Teď tam matáte, promiňte. Možná ano. Ne k prázdným, co to je? Jestliže jste začal výklad tím, že nejde o to se kromě těch *cogitát* aktuálních mínění zabývat *cogitáty* jiných mínění, tak prosím, ale ty *cogitáty* jiných mínění nejsou o nic prázdnější než *cogitatum* toto mínění. Čili proč by to měly být prázdné možnosti? To bych zamítl.

No, rozumíte, momentálně aktuálně já míním určitým aktem intencionálním nějaké *cogitatum*. Tak co teď je prázdná možnost? To není přece možnost mínit něco jiného, poněvadž to můžu mínit taky zcela přesně jako teď. To není žádná prázdná možnost. To je možnost mínit toto nebo ono. A kde je prázdná možnost?

Je vůbec něco takového jako prázdná možnost? Nepochybně pro Aristotela přece žádná prázdná možnost

neexistuje. Leda že by to byla *hýlé*. Ale normálně, když mluví o možnosti, tak možnost je už vždycky možnost nějaká konkretizovaná, která už směřuje k té realizaci. To jest, potřebuje jenom ten pohyb, jehož prostřednictvím by se z možnosti stala skutečnost. A není to prázdná možnost. Já tady nemám prázdnou možnost, z níž by se mohl stát právě tak zajíc jako kráva, jako ledovec a tak dále. Možnost je zárodek zajíce, je možností zajíce. Ale kde jsou prázdné možnosti? Tomu vůbec nerozumím.

Jiný hlas: Já se pokusím. To je sice trošku odbočka, ale asi bude potřeba ji provést. Domnívám se, že vůbec pojem prázdné možnosti je výdobytkem novověku. Dokonce by se k tomu asi našly nějaké texty v *Krizi*, kde se mluví o Descartovi a o tom, co on provedl s matematikou. A domnívám se, že prázdnou možností je právě...

Jo takhle, že ony jsou prázdné, nebo ty druhé nejsou prázdné, ty *potenciality*. K tomu se pak dostanu. Ale zatím bych pověděl toto k těm prázdným možnostem. Možná dám příklad. Jestliže si třeba řekneme, že nám bude dán nějaký trojúhelník a člověk provádí nějaké zkoumání a teď ví, že k tomu bude potřebovat nějaký trojúhelník, který si bude hledat. A on ví na základě toho, jaké je porozumění té moderní geometrii, jež právě má ten ráz univerzality od Descarta, to jest z toho, že jakýmsi smysluplným způsobem probíhá všechny možnosti a nesoustřeďuje se právě na jakési ty významné možnosti, jako třeba ta geometrie řecká, tak ví, že ten trojúhelník může mít jako jeden stupeň třeba úhel alfa, dva stupně, tři stupně a tak dále, až do těch sto osmdesáti necelých u toho vrcholu, který si určí. Ale taky kteroukoli hodnotu mezitím. A toto všechno jsou pro něj prázdné možnosti, protože takovýchto prázdných možností aspoň myslím si, že tyhle možnosti je smysluplné nazývat prázdnými, protože jsou jenom logickým výtvozem člověka, který nějakým způsobem zná jakési spektrum, jakési universum otevřené a v něm nemá čeho se chytit a ví, že může nastat kterákoli z variant, které si může představit. A neví, nemá žádné plnější určení toho, o kterou půjde. Tak takovéhle možnosti se nazývají prázdnými. Myslím si, že dokonce na to existuje místo u Heideggera v *Sein und Zeit*, kde on přece hodně mluví o možnostech a taky se někde asi na jeden nebo dva odstavce vymezuje proti prázdné možnosti jakožto výdobytku logiky, která s těmi jeho možnostmi nemá co společného. Prázdné možnosti – ještě lepší příklad je, když vám někdo přinese nějakou hazardní hru a jsou tady čtyři nějaké kopečky, no a člověk si může kterýkoli z nich vzít a nemá sebemenší důvod pro kterýkoli z nich.

Jiný hlas: Jsou to prostě možnosti, za nimiž není nic obsahového.

Jiný hlas: To je lepší ten první příklad, z tohohle není vidět vůbec nic.

Jiný hlas: Jo. A proti tomu prvnímu příkladu, který je sice názornější, mám základní námitku, že v tom případě ovšem každé *intencionální předmět* je prázdnou možností. Když se to takhle vyloží. Protože když *intencionální předmět* pes domácí, tak tam může být oříšek a tam může být bernardýn a tak dále a nic není právě tak, jako tam mohly být úhly od jednoho až do skoro sto osmdesáti, tak tady můžou být nejrůznější psi. Takže to vlastně každé *intencionální předmět* je...

Jiný hlas: Ne, já jsem to ale nemínil říci, že tou prázdnou možností je ten trojúhelník jako takový. Já jsem chtěl říci, že prázdnými možnostmi jsou ty *eksemplifikace*, pokud právě není dán ten který prostě už trojúhelník s tím určitým úhlem, tak je prázdnou možností ke každému právě *intencionálnímu předmětu*. Ano, a to je dokonce už se dostáváme přesně k tomu tématu, o kterém je nyní řeč. Ke každému prostě *intencionálnímu předmětu* skutečně patří cosi takového, co se teda řekne, že jsou ty *horizonty*. A k *horizontu intencionálního předmětu* trojúhelník patří též to, že teda to může být trojúhelník o úhlu *alfa* rovná se jeden nebo sedm stupňů.

Jiný hlas: Teď jste řekl ještě jednou, pardon, že k *horizontu* pravoúhlého trojúhelníka...

Jiný hlas: Ne pravoúhlého, no tak jako... to je jedno. K *horizontu* trojúhelníku patří, že může mít prostě úhel *alfa* jeden stupeň, ale může ho mít také sedm stupňů.

Jiný hlas: Tomu říkáte prázdná *intencionalita*?

Jiný hlas: Tomu on říká *potencialita*.

Jiný hlas: Prosím, v tomto případě, když už se to... ta prázdná možnost v tomto... Dobrá, to je správně řečeno. V případě totiž, že už jde o *intencionální předmět*, že už jde o prostě mínění trojúhelníka, tak

nepochybně teda to pak teda ta *eksemplifikace* trojúhelníka s těma možnostma týkajícíma se úhlu spadá teda do toho *horizontu*, neboli by teda správně terminologicky byla opravdu teda chápána jako *potencialita*. Ale ten příklad, ktere jsem udával, ten myslím si má smysl takovej, že prázdný možnosti... budiž, řeknu to takhle teda, je to pojem prostě relativní, ten pojem tý prázdný možnosti. V tom smyslu, že teda protože právě všechny možné *intencionální předměty*... to je pravda nakonec, je to vlastně asi nakonec tak, jak to říkáte, všechny *intencionální předměty* nepochybně spadají prostě do velice široce řečeno *horizontu* toho nejširšího prostě *horizontu* toho mého aktuálního zážitku nyní. Neboť prostě... Hejdánek: To zatím ale nevíme, co to ještě je, teď se k tomu nemůžeme dostat.

Jiný hlas: Dobře. Jo, ale tak teda zcela předběžně řečeno, ovšem stojí přesto za to rozlišovat právě v týchle soustavě těch *horizontů* neboli těch prostě možností jakousi blízkost a vzdálenost. I když to nejsou třeba přímo ty Husserlovy pojmy takhle, tak dá se říct, že při pojednávání trojúhelníka není tak docela prázdnou možnosti to, že trojúhelník může mít ten který úhel, protože to je věc, která opravdu prostě je, jak se pak dočteme, prostě předznačena v tom kterém aktuálním zážitku.

Hejdánek: Že může mít například barvu.

Jiný hlas: Ano.

Hejdánek: Ale úhel může mít.

Jiný hlas: No, zatímco právě při pojednávání řekněme nějaký melodie je prostě to, že jsou zde možnosti trojúhelníku s rozmanitými úhly, možnost skutečně prázdná. Prázdná v tom smyslu, že právě teda neobjasňuje nic, že se prostě nevztahuje, aspoň ne teda při tom kterém prostě probírání nějaký ty melodie, nijakým způsobem k tomu... není to prostě *potencialita* těch zážitků, o který při tom probírání ty melodie jde. Nýbrž je to prostě možnost, které sice jakožto možnosti musíme říct, že trojúhelník s takovýmto úhlem je možný. Prázdná možnost je řekněme vše, o čem můžeme říci, že je to možné.

Nicméně *potencialita* je právě termín, který se vztahuje k té které *aktualitě*, vždycky teda relativně. A zatímco všechno, co je možné, je v tomto smyslu teda možnosti, tak právě je třeba odlišit ty možnosti, které jsou zároveň *potencialitami* té které *aktuality*, ty možnosti, které jsou právě v té které *aktualitě* předznačeny, od těch možností či v takovém širokém smyslu *potencialit*, ale právě teda v tom smyslu, ktere j my nyní chceme vyloučit, od těch možností, které sice teda po právu musíme nazvat možnostmi, ale Husserl je označí teda tím přívlastkem prázdné.

Hejdánek: Já nevěřím, že můžeme označit jako možnosti, poněvadž buďto to děláme v kontextu s nějakým *intencionálním předmětem*, a nebo to nemůžeme udělat vůbec.

Jiný hlas: Jasně. Já... tady je problém toho výkladu. Já si myslím, že tadyhle přísně vzato je to pravda, tohle, ale že je třeba tady Husserlovi ponechat tu jakousi teda možnost vztáhnout se k běžnému porozumění. Že teda přísně vzato je možná skutečně to tvrzení, že nejsou prázdnými možnostmi na tom stupni výkladu jakoby už provedeném, možná neudržitelné, protože by se právě ukázalo, že teda prázdné možnosti jako takové nejsou. Že teda každá možnost je pouze prostě *potencialitou* té které *aktuality*. S tím souhlasím. Ale na druhou stranu teda při výkladu, který se snaží přivést k pojmu *potenciality*, se mi zdá celkem regulérní předtím, než je pojem *potenciality* ustavený, vyjít od toho pojmu, ktere teda je jako předběžně jasnej, od pojmu prostě možnosti jako něčeho, co se nepřící logickým zákonům nebo co si takový prostě běžný porozumění slovu možnost, a odlišit právě, že ale nepůjde o jakýkoli možnosti, nýbrž že pod slovem *potencialita* budeme rozumět vždycky ty který možnosti, ty který jsou právě teda předznačeny v tom aktuálním zážitku.

Jiný hlas: A Josefe, ještě než se k tomudlenc tomu dál dostanete...

Hejdánek: To už necháme teď. Já myslím, že je to zhruba vyjasněno, co se dalo.

Jiný hlas: *Aktualitou* se míní co ještě, abych si to vyjasnil?

Jiný hlas: To je ten, jak jsem říkal, vytržený tvůj nyní prožívající zážitek. To je aktuální zážitek, *aktualita* tedy. A ten aktuální zážitek, o tom už se probíralo, u toho jsme se pozastavili, že zkoumání o nich v *cogitata*, a ta *cogitata*, že jsou aktuálním zážitkem, to se vyloučilo.

Hejdánek: Vyloučilo, dohodli jsme se na tom tak. Ne že by...

Jiný hlas: A to znamená, že každý ten můj zážitek, který probíhá aktuálně zrovna, tak ten má implikovat své *potenciality*, *potenciality*, které...

Hejdánek: Jestliže jsme se dohodli, že tady, i když je napsáno zážitek, tak by se tím mínil ten intencionální předmět, tak bude lépe...

Jiný hlas: Já myslel, že jste to vyloučili.

Hejdánek: Naopak. My jsme vyloučili, že by mohlo jít o *aktualitu* toho aktu vědomí.

Jiný hlas: Ano, rozumím.

Hejdánek: K tomu se ještě vrátíme.

Jiný hlas: No jasně, vždyť jste sám říkal, že ten intencionální předmět není součástí toho aktu vědomí.

Hejdánek: No jistě.

A tedy otázka první byla, o jakou *aktualitu* jde. Jde o *aktualitu* toho...

--- (1986-01-07 Přirozený svět B - četba IV (2) + 1986-01-14 V (1)_s2_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Ale je to aktualita předmětu, který je předmětem aktuálního vědomí? Aktuálního zážitku.

Hejdánek: To je dvojí aktualita zřejmě. O tom jsem se chtěl zeptat. Tady se mluví o *cogitata*, o *cogitatum*.

Říká se: *In der blossen Betrachtung der Cogitata als aktuelle Erlebnisse*. No, tak to je trošičku nejasně řečeno, řečeno eufemisticky, prostě... co to je *Erlebnis*? To by bylo potřeba udělat zvláštní studii, co pro Husserla je *Erlebnis*. Já jsem našel na různých místech různé významy a mám dojem, že to nemá přesně pojmově zpracované a to ne omylem, nýbrž že to je záměr v tom.

U Husserla se těžko dá předpokládat, že se dopustí v takovéhle věci omylu. No a ten záměr je mi ovšem neprůhledný, proto teda na tom tak trvám. Tedy, jestliže jde o... On tady říká, že... Přečtěte ještě, prosím vás, tu první větu, abych to nemusel...

Jiný hlas: Ten konec hlavně? Celou? Dobře, takže: „Mnohostrannost *intentionality*, jež patří ke každému *cogito* vztaženému ke světu už tím, že má nejenom vědomí o světové soucnosti, nýbrž samo jako *cogito* uvědoměno ve vnitřním vědomí času, není tematicky vyčerpána pouhým zkoumáním oněch *cogitata* jako aktuálních zážitků.“

Hejdánek: Čili tady se poukazuje na... Tam se říká mnohostrannost, tady je *Vielfalt*, což jest mnohost forem a ne mnohost stran.

Jiný hlas: Jasně.

Hejdánek: Čili, nechme si to, *intentionality* jakožto fenomén je mnohem komplikovanější, než abychom ji vyčerpali tím, že bychom se zabývali jenom pozorováním a zkoumáním těch *cogitata*.

Jiný hlas: Ne jenom toho světa? Já jsem přeskočil tamto mezitím, aby bylo jasné, jestli jde o tuhle větu takhle. Dává to smysl v tom českém?

No, pojďme, tam právě se vymezují dvojí, ano, dává. V tom českém jsem to pochopil tak, že ta mnohostrannost *intentionality*, jež patří ke každému *cogito*, ke každému a teď je zaprvé: ke každému *cogito* vztaženému ke světu už tím, že má nejenom vědomí o světové soucnosti. A to tady je právě tohleto. Tady je předmět a světová soucnost, to je nesmysl. Co to je, ta světová soucnost?

Hejdánek: Tady se říká *Weltlichkeit*. To znamená to, co je ve světě. A ne svět. A zrovna tak, když to říká to *cogito* vztažené ke světu, žádné ke světu, nýbrž *weltlich* vztaženo, čili je vztaženo směrem k něčemu vnitrosvětovému. Čili vnitrosvětovsky vztaženému *cogito* a ne ke světu. To by pak bylo *cogito*, jehož *intentionalním* předmětem by byl svět. To tady vůbec není na místě.

Takže, tím si to upřesníme, tedy ten svět nám tam nemusí vadit. Po mém soudu důležité je, vynecháme ty vedlejší věty, důležité je německy: *Die Vielfältigkeit der Intentionalität ist nicht thematisch erschöpft in der blossen Betrachtung der Cogitata als aktuelle Erlebnisse*. To znamená, že ta mnohovrstevnatost nebo mnohostrannost, komplikovanost *intentionality* není tematicky vyčerpána, když budeme pozorovat jenom *cogitata*.

Jiný hlas: Ano a to je to... Co to je *cogitata*?

Hejdánek: To jsou ty *intentionalní* předměty.

Jiný hlas: A ty druhé jsou které?

Hejdánek: K *intentionalitě* pak patří jak *cogito*, tak *cogitatum*. Čili jak akt *intentionality*, tak předmět *intentionality*. Čili když on říká, že k té mnohosti nebo k té komplikovanosti *intentionality*, že se nedostane nebo tematicky že není vyčerpána tím, že se zabýváme jenom *intentionálním* předmětem, tak je to naprosto průhledná věc, tak to jednoduše řečeno nám to všem je jasné. Pochopitelně, že *intentionalita*, jestliže je chápána jako fenomén, k němuž patří jak *cogito*, tak *cogitatum*, no tak nemůže být vyčerpána, když se zabýváme jenom *cogitata*.

Jiný hlas: No, tady je právě ten problém, vždyť to myšlení, když se něčím má zabývat, když k něčemu intenduje, tak se vždycky zabývá tím *intentionálním* předmětem. A stejně tak to myšlení samo se potom stane *intentionálním* předmětem. Takže to je ta námitka, kterou bych proti tomu měl. Že i to samo *cogito*, když se jím má zabývat, musí být *intentionální* předmět, musí být *cogitatum*.

Hejdánek: Teď pletete dvě věci. Vezměme jeden akt *cogito*. Ne *cogito* vůbec, ale jeden akt *cogito*. A tento jeden akt *cogito* má *intentionální* předmět, a to také jeden *intentionální* předmět. A ta *intentionalita* není redukovatelná ani na to *cogito*, ani na to *cogitatum*. *Intentionalita* potřebuje obojí dohromady. Jinak žádná *intentionalita* není. Máme *intentionalitu* chápanou jako *intentionální* akt, který míří k tomu *cogitatu*. A bez toho se nemůže obejít.

Tak. A teď tam říká, že tento akt nevyčerpáme, když se budeme zabývat jenom tím *cogitatem*. A vy říkáte námitku proti tomu...

Jiný hlas: Ano, v tuhle chvíli...

Hejdánek: Tak moment, tak to dovedeme do konce. K tomu se musíme teda vrátit, když není souhlas, ale... A vy říkáte proti tomu námitku: „No jo, jenomže mám-li, když to nemám vyčerpáné tím, že se zabývám tím *cogitatem*, mám-li se zabývat taky tím aktem...“

Jiný hlas: Ničím jiným to není, kterým aktem teď?

Hejdánek: No tím aktem, o kterém mluvíme, o tom *cogito*. Mluvíme o aktu A. A ten má příslušný *cogitatum*. A Husserl říká, že tu *intentionalitu* toho aktu nevyčerpáme tím, že se zabýváme jenom tím *cogitatem*. A vy namítáte: „No jo, ale když se budeme zabývat kromě toho *cogitatum* toho aktu ještě tím aktem samotným, no tak z něj děláme *cogitatum*.“

Jiný hlas: Ano.

Hejdánek: No jo, ale děláme z něj *cogitatum* jiným aktem a ne tímhle. Samozřejmě. No, ale o tom tam není řeč. Protože tady je řeč, že se nemůže... tam je řečeno, že ta mnohohrstevnatost té *intentionality*, tam se nemluví jenom o té jedné *intentionalitě* nějaké. Ale že není tematicky vyčerpána. To předpokládá, že tématem se v jednom případě stává *intentionální* předmět. A v druhém případě *intentionální* akt. A že tedy nemůžeme zůstat jenom u *intentionálního* předmětu.

Jiný hlas: Ano. A já přitom říkám, že když do toho, abychom to vyčerpali tu mnohohrstevnatost nebo mnohostrannost, tak když se budeme zabývat vedle těch *intentionálních* předmětů i tím *intentionálním* aktem, tak když se jím budeme zabývat, tak z něj zase děláme *intentionální* předmět.

Hejdánek: Ano, a k tomu nikdo... Dobře, to může být nějaká námitka z nových pozic. Ale v Husserlovi to není v logickém rozporu. To není v logickém rozporu.

Jiný hlas: No a proč ne? Jenomže je přece rozdíl, jestliže učiníme *intentionálním* předmětem *intentionální* akt, a nebo jeho předmět.

Hejdánek: Pač ten předmět, jeho předmět, není totéž co náš předmět, když ten předmět učiníme svým *intentionálním* předmětem.

Jiný hlas: To je ale jako, neboli jinými slovy: můžeme zkoumat trojúhelníky a neplatí proti tomu námitka, že pak ve skutečnosti nezkoumáme trojúhelníky, ale *cogitata*, když je učiníme svými *cogitata*, protože to stále ještě skrze to zkoumání těchto *cogitata* je trojúhelníkové zkoumání trojúhelníků. Ta věta je smysluplná, že zkoumáme trojúhelníky, a když by někdo přišel a řekl: vy nezkoumáte trojúhelníky, zkoumáte *cogitata*, tak by tam ten člověk řekl: máte sice úplnou pravdu, ale my přece jen zase vlastně takto zkoumáme ty trojúhelníky. Myslím, že tahle námitka není zrovna moc silná. Nevím, jestli tohleto je přímo k tomu, protože jaké trojúhelníky myslíš? Jakéoli prostě, cokoli, co se zkoumá, třeba v geometrii.

Hejdánek: Ono by to teda daleko lépe bylo, kdyby místo trojúhelníků se tam dal nějaký třeba psi. Nebo psi. Tam je to daleko jasnější. Tady s těmi trojúhelníky je trochu problém. Je otázka, jestli trojúhelník je ještě něco jiného než *intentionální* předmět.

Jiný hlas: Jasně, dobře, s psama je to jednodušší. Že prostě ty sice máš úplnou pravdu v tom, že teda, aby někdo mohl zkoumat psi, tak je teda může zkoumat jedinečně jakožto *cogitata*, ale to ještě není samo o sobě námitka proti smysluplnosti věty, že je tedy třeba také zkoumat psi.

Ale to já nepopírám, tohleto. Já jenom chci říct, že mně připadá, že opravdu tam nakonec vzniká nějaký takovej... že je tam určitý způsob logické...

No podle mě je, ale já jestli můžu, tak v té akcentaci pana doktora, protože já mám dojem, že on tu jako rozhodně teda není jeho záměrem říct, že právě tu mnohostranost prozkoumáme lépe tak, když se obrátíme od *cogitata* ke *cogito*, ale když se obrátíme od... [nesrozumitelné] ...jak to myslím, bylo prostě implikováno v té interpretaci teda vaší. Ale myslím si, že spíš je tady... ne že by to tak nebylo, že by se to tak nedalo, ale myslím si, že spíš je třeba akcentovat to, že tadyhle je prostě Husserl nás upozorňuje na to, že je třeba právě zkoumat teda spíše než ty aktuality nebo teda vedle těch aktualit též ty *potenciality*. Přičemž ty *potenciality* samozřejmě s tím *cogito* souvisejí, ale když se to řekne jenom tak, že teda je třeba tu intencionalitu vyčerpat tím, že teda vedle *cogitata* vezmeme *cogito*, tak to není to, myslím si, co ta věta prostě chce říct.

Hejdánek: Ten problém, kterej vrtá hlavou Alešovi, vlastně sem nepatří. Já jsem naschvál neuvedl ty *potenciality*, poněvadž jsem si myslel, že tím bychom vlastně zase skákali do budoucích řádek, ke kterým se dostaneme. Tak jsem radši řekl tohle. Ale vzniká tento problém, je to pravda. Bude lépe to přezkoumat. Jiný hlas: Takže se domníváte, že teda mnohostranost je vyčerpána, když se budou uvažovat *potenciality*?

Hejdánek: No tak, to ne! To v žádném případě, to se nedomnívám. Jenomže kromě těch aktualizovaných... přesně řečeno, já bych řekl aktualizovanejších, to ještě bude další záležitost, co to je aktuální předmět. *Intentionální* předmět jako třeba rovnostranný trojúhelník, ten se na něm aktuálně... ten je mimo čas a mimo prostor, tam žádná aktualita není možná. Čili já bych řekl aktualizovanej v tom, že já na něj právě myslím. Že jinak prostě je pro všechny lidi na světě a stejně tak pro všechny lidi všech dob ten rovnostranný trojúhelník stále týž.

Jiný hlas: Jakože se nevrhnou na to, co z něho myslím?

Hejdánek: Právě! Co z něho myslím, co v něm myslím. Pokud je to *intentionální* předmět, no tak nemá s časem nic společného.

Jiný hlas: Já bych přece jen možná se to špatně prořekl, ale zdá se mi, že to *cogitatum* jako aktuální zážitek, že je třeba tomu rozumět ne tak, že by teda ta aktualita se týkala toho *cogitata* striktně řečeno jakožto takového, ale že právě teda je to prostě jenom připomenutí toho právě, že to *cogitatum*, to, které je právě jsoucno teda předmětem nějakého *intentionálního* aktu. To znamená, že v tom případě toho našeho trojúhelníka teda opravdu není ta aktualita připisována tomu trojúhelníku jakožto předmětu, ale tomu trojúhelníku jakožto předmětu aktu. Jedině v takovéhle souvislosti je možné mluvit o aktualitě.

Hejdánek: Což je teda souhlas, aktualizovaný předmět.

Jiný hlas: A to je to... takže myslím si, že právě ani ta terminologická změna, že není nutný ji zavádět. Že kdybychom tedy chtěli mluvit, tak je to správný mluvit o tom aktualizovaném trojúhelníku, kdybychom tedy chtěli mluvit speciálně tedy v souvislosti s tím předmětem samotným. Ale tady je řeč opravdu tedy o tom *cogitatu* jako, já bych dodal tedy, předmětu aktuálního zážitku. A v téhle souvislosti prostě ta aktualita se mi zdá být jako...

Hejdánek: Takže tedy ta aktualita patří nikoliv k tomu předmětu, nýbrž k tomu aktu.

Jiný hlas: Já jsem, pokud jsem to prořekl nějak jinak, já jsem asi přesně nerozuměl totiž dosahu té otázky, takže možná jsem prostě provedl to zmatení nějak jako ošklivě, ale myslím si, že je třeba to číst takhle.

Hejdánek: No a fakt je ovšem teda, že je tady vážná terminologická... prostě vážná chyba v té formulaci.

Protože pak, jestliže se *Erlebnis* skutečně chápe jako akt, tak se tady potom říká *cogitata als aktuelle Erlebnisse*, to znamená, tady se najednou akt a předmět aktu ztotožňuje.

Jiný hlas: Ne, prosím, já jsem říkal, že zážitek má právě v téhle terminologii tedy nejspíš blízko k tomu *cogitatio*, což je jednota *cogitatum* a aktu.

Hejdánek: Prosím, tak tam mělo být *in der blossen Betrachtung der Cogitatio, des Cogitationis*, ano.

Jiný hlas: Ne, oni skutečně zkoumali ta *cogitata*. To znamená, to by nebylo správné. Skutečně doposud jsme prostě probírali nebo teda zatím jako... já bych se k tomu neměl odkazovat tedy, když to čteme od tohoto místa, ale ten kontext je teda takovej, že se tam právě provedla zhruba podobná zkoumání, jako jsme je prováděli my minule. To znamená zkoumání týkající se teda především prostě toho vnímání smyslového nějakých teda předmětů. A tam skutečně teda šlo především o ta *cogitata*. A jakým způsobem teďka... ten zážitek, jestliže je něco, co prostě obsahuje opravdu i to *cogitatum*, tak si myslím, že dokonce není tak úplně jako nesprávný říct, i když ten zážitek je prostě širší termín, tak jsme prostě doposud zkoumali ty zážitky jakožto teda ty předměty těch zážitků. Předměty aktuálních zážitků, takto bych to řekl.

Jiný hlas: A uznávám, že ta formulace je vágní, ale zdá se mi, že není výslovně nějak nesprávná, ani snad zavádějící.

Hejdánek: To je málo vágní. Tady je logický rozpor. Buď teda *cogitatum* není intencionální předmět, takže jsme to špatně definovali...

Jiný hlas: Já si myslím, že je, to ano.

Hejdánek: Pokud je intencionální předmět, tak to nemůže být žádné *Erlebnis*, poněvadž *Erlebnis* se může stát intencionálním předmětem, ale intencionální předmět se nemůže stát *Erlebnisem*.

Jiný hlas: Ne, *Erlebnis* skutečně... to je zas možná, by se tu našlo nějaké místo... Ta jeví se kostka je proudícímu vědomí nepřetržitě imanentní, je deskriptivně v něm, stejně jako je v něm. Toto *Insein* nebo... tam je pokles zpátky k Brentanovi v podstatě. Můžeme se na to mrknout. Je to na straně 80... To bude... paragraf třetí, začátek. Ano, paragraf 18 a je to začátek. Na straně 80 se mluví o tom, že *einer und derselbe erscheinende Würfel ist dem strömenden Bewusstsein kontinuierlich immanent und dieses In-Bewusstsein-sein ist ein völlig eigenartiges Darin-sein* a tak dále v tom smyslu právě, jak to teda...

Hejdánek: Takže on korigoval ty své formulace kritiky Brentana v *Logických zkoumáních (Logische Untersuchungen)*.

Jiný hlas: Já jsem už tehdy, jestli si vzpomínáte, měl dojem, že vy to interpretujete, možná i ta zkoumání, trochu neortodoxně, ale k té tematice těch zkoumání teď bych nebyl schopen to nějak kvalifikovaně říct.

Hejdánek: On tam vysloveně říká námitky, proč není šťastné, co Brentano říká, že to je ta *inexistence*, *immanence* a tak dále, kritizuje tyhle...

Jiný hlas: Já jsem tehdy právě zmiňoval, že Husserl na to Brentanovo pojetí navazuje tím odlišením reální a reálné imanence. Přičemž říká, že předmět není samozřejmě reálně imanentní, to *cogitatum*, ten intencionální předmět není reálně imanentní, to jest jako součást toho proudu, jako kus toho proudu. Ale že je reálně imanentní v tom smyslu, že je tam právě... on to tu říká, že je to jakási obsaženost jakéhosi podivného typu, který o tomto podnětu třeba v *Ideji fenomenologie*... jak on tomu pak říká, ve věcném smyslu [nesrozumitelné].

Hejdánek: No jo, tam zdůrazňuje to *entgegen*, to „proti“. To není jenom náhoda, že používá to slovo. Jako cíleně a vždycky tam ve formulaci ještě dá to *entgegen* nebo *gegen uns* nebo *gegen sich* nebo něco takového.

Jiný hlas: Takže to je dobře, to je potřeba si opravit. Takže je tady určitá taková... tohle bych považoval za případ vágnosti, že to je nejasné, nevyjasněné, jestli ten intencionální předmět je obsažen v tom aktu mínění, anebo jestli je mimo.

Hejdánek: Ovšem po mém soudu je pak naprosto nepochopitelné, jak může intencionální předmět, jednou konstituovaný, být nezávislý na tom, jestli ho někdo míní, nebo nemíní, a nemusí ho mínit nikdo, a stejně platí, že trojúhelník a tak dále, ty věty, ty *an sich*, jak říkal třeba Bolzano.

Jiný hlas: Já se domnívám, že v tomto případě by Husserl nehovořil o intencionálním předmětu, ale o předmětu. A intencionální předmět právě vždycky patří k tomu kterému vědomí. Zatímco ten předmět, o

kterém je řeč jako o předmětu, o kterém nechceme hovořit jako o intencionálním předmětu, který je míněn tím kterým vědomím, tím kterým ego, tak o tom vlastně není rozumné říkat intencionální předmět.

Hejdánek: No ale pak ovšem rovněž nemá smysl o tom hovořit jako o předmětu.

Jiný hlas: To je samozřejmě... budiž, tak můžeme zavést nějaké jiné slovo. On Husserl o tom hovoří jako o předmětu, ale je samozřejmě možné, že by se o tom mohlo... Ještě abych si doplnil, tak Husserl tedy v tom, že intencionální předmět je součástí toho aktu vědomí.

Hejdánek: Prostě je to takovou zvláštní součástí.

Jiný hlas: Ano, takovým zvláštním typem. A on tam neříká výslovně aktu, on tomu říká, že je součástí vědomí, přičemž já osobně nevidím, jak může být intencionální předmět, když k němu má něco směřovat nebo k němu mířit a on je toho částí, tak jakým způsobem tam dochází k intencionalitě?

Hejdánek: No, tam se opravdu tímto, po mém soudu, hroutí celá ta stavba Husserlova jako hromádka z karet, jakmile tohle připustíme, poněvadž například celé pojetí transcendence je úplně v čudu.

Jiný hlas: Není.

Hejdánek: Je, protože *transcendo* je právě to „přes“, přesáhnout. Pak je zbytečné mluvit o transcendenci.

Jiný hlas: Není, protože on řekne, že je reálně transcendentní. On na té reálné rovině podrží celé to rozlišení, o kterém bylo hovořeno.

Hejdánek: Ovšem to zase musíme přistoupit k tomu, jak rozlišuje reální a reálné, a že na tom může být jenom slovní řešení.

Jiný hlas: Jasně, já na to nejsem vůbec... to bych musel najít. Je to v *Ideji fenomenologie* z roku 1907.

Ovšem je to dost temné, to je temný text.

Hejdánek: No ne, podívejte se, tady ne že vám něco vytýkáme. Tady to vytýkáme zaprvé Husserlovi, navíc s tím, že ho neznáme, my. Takže to může být všechno... No, ale co se na tom učíme, je čist filosofický text. Filosof to nemá snadné, když má napsat knihu a každá věta se pak má takhle probírat. Víte, co to je? To není jen tak, to není jako si sednout a napsat divadelní hru nebo básničku nebo román.

Jiný hlas: Dobře, ale...

Hejdánek: No, možná jsme skončili u těch prázdných možností a nějak jsme aspoň malinko...

Prostě ty prázdné možnosti dáme stranou. Je to taková věc, která vlastně není moc důležitá k tomu dalšímu. Jenom se říká, že to není nějaká blbost. Nikde tady není řečeno, že by Husserl prázdné možnosti považoval za skutečné, že by uznával nějaké prázdné možnosti. Tady jenom říká, že to, o čem chce mluvit, totiž o těch potencialitách, nejsou žádné prázdné možnosti. Klidně si můžeme myslet, že by tam mohl říct: „Vždyť stejně žádné prázdné možnosti neexistují.“

Jiný hlas: no tam to není v rozporu s tím, co tam je psáno. Jestli je to pravda, nebo ne, nechme stranou. Já jsem myslel, že to je něco důležitějšího. Každopádně, jestliže tam říká, vy jste to začal vykládat tak, co říká o potencialitách, tak především říká, že to nejsou prázdné možnosti. Tak tohle škrtneme. Tím vůbec nevíme, co říká o těch potencialitách. Tak co tam říká o potencialitách dál? Jsou obsahově, a to v tom kterém aktuálním zážitku samotném, intencionálně předznačeny. To je takové první tvrzení a druhý: a vybaveny charakterem intencionality, jejíž uskutečnění přísluší já. Jo, tak to si tak k tomu mluvíme rovnou. A o tom prvním už jsme tak trochu hovořili, když jsme debatovali o tom, jak to je s těmi prázdnými možnostmi. Obsahově intencionálně předznačeny v aktuálním zážitku samotném.

Tak to je věta, která nám právě trochu zesložit tu naši dosavadní jednoduchou představu, že zážitek jest jednota toho *cogito* a *cogitatum*, které jsou spolu spojeny tím husserlovským paprskem intence. Tahle představa platí, se vám zdá? Tato představa je ta, od které obvykle, myslím si, Husserl vychází, to je prostě ten první... Je to prostě dokonce pravdivé v té míře, v jaké je pravdivé osamostatnění nějakého aktu, vytržení aktu z té souvislosti. To si myslím, že schéma, to naprosto počáteční schéma je toto, myslím si, vcelku.

Tak, ale právě je to jednoduché a nyní se dozvídáme proč, proč to tak vlastně nelze držet. Nelze to tak držet proto, že právě k tomu aktuálnímu zážitku patří, že předznačuje nějaké potenciality. A to ne právě,

já bych řekl ještě takhle s tím prázdně, že koloruje to obsahově, že právě to... Vlastně tohleto bude asi to docela dobré, když to vezme... On tady právě zdůrazňuje, ty jsou obsahově předznačeny. Ono by mohlo k tomu zážitku patřit taky, že k tomu aktuálnímu zážitku taky patří, že může v dalším průběhu zkušenosti dojít k proměně toho, co je prožíváno. Ale...

Hejdánek: To samozřejmě dojde. Ne že může dojít, ono vždycky. Všecko se mění.

Jiný hlas: Jasně, jo, to jistě jo, to jsem nemyslel s tímto polemizovat. Ale že Husserl říká, ale ono to tam není předznačeno pouze prázdně, to jest v tom smyslu, že by tam byla prostě připuštěna možnost, že to nebude stejné, jako to bylo doposud, nýbrž je tam předznačeno obsahově, to jest je tam rovnou předznačeno, jakým asi způsobem ty proměny toho předmětu můžou vůbec probíhat.

Hejdánek: Vůbec můžou nějaké podle Husserla probíhat proměny intencionálního předmětu?

Jiný hlas: No, to jsem řekl tak, jak tomu rozumím já. Přitom, jak jsme se shodli minule, by to asi tak nebylo, nýbrž by to bylo to nahrazení. Nicméně Husserl teda rozhodně hovoří o té míněné kostce a o té hovoří jako například, že se proměňuje. Že se... nebo přesněji řečeno nikoliv proměňuje, ne, pardon, to je hloupé, to je hloupé.

Hejdánek: Míňeno jinak. To je horizont.

Jiný hlas: Já si to chvilku rozmyslím.

Hejdánek: Tam říká: „*eine und selbe erscheinende Würfel ist dem strömenden Bewusstsein kontinuierlich immanent*“. Takže prostě o té kostce říká, že je jedna a táž a proti ní stojí ten proud vědomí.

Jiný hlas: Jasně. No dobrá, ale na každé pád teda dochází... No, já si... tohleto je prostě věc, na kterou jsem se opravdu nesoustředil. Já si myslím, že teda rozhodně vzhledem k tomu, co o té zkušenosti o světě známe, tak že teda můžeme prostě hovořit o měnících se předmětech, o tom, že prostě se...

Hejdánek: Reálný předmět.

Jiný hlas: Že se obličeje někomu změní, znějakatí nebo zavrásčití. Ale otázka je, jestli intencionální předmět.

Hejdánek: Samozřejmě, já jsem tomu porozuměl, tak jak jsme o tom minule hovořili. A je to teda ten výklad nebo užívání toho pojmu, jak ho navrhuje vy, jest zcela koherentní a lze ho přijmout. Ale já zatím v těchto textech jsem nad tím nenašel, tu otázku jsem si prostě dřív nekladl. A zatímco jsem se díval teďka na tohle, tak jsem nenašel prostě nějak ani potvrzení, ani vyvrácení. Já bych nerad...

Jiný hlas: No já bych se jenom zeptal na jednu věc, když už tady u toho jsme, já bych se na to stejně pak zeptal, u toho intencionálního předmětu. Ono je to asi dost těžké to zodpovědět, nebo to možná bude naopak lehké. Když máme třeba intencionální předmět a ten se promění prostě takovým způsobem... ne, ten intencionální předmět je nějakým způsobem, dejme tomu, že máme intencionální předmět psa nebo nějakého člověka, a v tom intencionálním předmětu je obsaženo, že třeba ten pes je hnědý.

Hejdánek: V intencionálním předmětu hnědý pes. Ano.

Jiný hlas: Pak dojde k tomu, že tam se ještě řekne, že je špinavě hnědý.

Hejdánek: To je podskupina.

Jiný hlas: Teď, je to furt týž intencionální předmět?

Hejdánek: Není, to je jinej zas.

Jiný hlas: O to mně právě šlo. Je mi jasná jedna věc, že když řeknu, že je modrej a pak řeknu, že je hnědej, že to jsou dva různé intencionální předměty.

Hejdánek: To je jasný, a navíc teda...

Jiný hlas: Jenom mně šlo o to, jestli tím, že řeknu hnědej a špinavě hnědej...

Hejdánek: Jsou to dva stejně jako rovnoramenný a rovnostranný trojúhelník intencionální předmět.

Domníváte se taky tuhleto věc, že když mám intencionální předmět člověka, já o něm řeknu, že to je Josef K., a současně, a pak ještě bych chtěl říct do téhož intencionálního předmětu, že to je živočich.

Jednou v tom intencionálním předmětu budu mít obsaženo jenom, že to je Josef K., a podruhé, že to je Josef K., který je živočich. Jedno...

Jiný hlas: -u je to tentýž *intencionální* předmět?

Hejdánek: Jistěže ne, pokaždý jinej.

Jiný hlas: Ale zejména co je Josef K.? Jestli to vůbec je nějaký *intencionální* předmět.

Hejdánek: No tak samozřejmě musí bejt zahrnut do pojmu. Pojem Josef K. je zahrnut pod pojem živočich. Naproti tomu jako *intencionální* předmět je to pokaždý jinej *intencionální* předmět.

Jiný hlas: Tady jde o to, že někdo si to nemusí uvědomit. Má-li *intencionální* předmět Josefa Nováčka třeba, tak vlastnostem tohoto *intencionálního* předmětu, jestli správně předjímám, co chce Husserl tady udělat, jsem si to taky pokusil nějak chápat, tak prostě to, že já míním aktuálně Josefa K., ale spolumíněno, ovšem nikoliv aktuálně, tedy jako *potencialita*, tam je živočich.

Hejdánek: Vy si myslíte, že to je korektní?

Jiný hlas: To si myslím, že se to tak dá chápat. To platí tehdy taky ten váš výklad *Logických zkoumání*.

Hejdánek: Ale teď jde o to, jeden člověk si to uvědomí, že tím je spolumíněn i ten živočich, a jiný ne, a přijde na to až pozdějc. U toho člověka, který na to přijde pozdějc, mění se *intencionální* předmět, nebo se nemění?

Jiný hlas: Ne, jenom *potencialita* přechází v *aktualitu*.

Hejdánek: Ano, takže tohleto je... Aha, o tohleto šlo tedy. To je jako s tím... o to jde právě.

Jiný hlas: To sice jde, ale mně se zase zdá mé porozumění vašemu užívání *intencionálního* předmětu by mě vedlo k tomu, že když ta *potencialita* přejde v *aktualitu*, tak že se změní *intencionální* předmět. Že tedy ne změní, ale je nahrazen jiným.

Hejdánek: Jestli nedošlo k ničemu jinému, než že došlo k *aktualizaci*, no tak to je záležitost aktu vědomí a nikoliv toho *intencionálního* předmětu. Na tom se vůbec nic nemění.

Jiný hlas: Jediné tedy, co si podržuji, a to je důležitěj moment, k tomu se teď hned vrátíme. A ještě druhá věc je, že se domnívám, když dojde k výměně *intencionálních* předmětů, tak dost často se stává to, že se třeba nezmění jméno.

Hejdánek: No jistě. O tom minule jsme hovořili. Já jsem tady předvedl takovou trošku cirkusovou scénu, jak pro jazyk je typické, že jedno slovo označuje reálný předmět, *intencionální* předmět a pojem. A to ještě nejenom tyhle tři, nýbrž ne jeden pojem, nýbrž celou haldu pojmů, a ne jeden *intencionální* předmět, nýbrž celou haldu. Říkal jsem hnízdo *intencionálních* předmětů a hnízdo pojmů. A to pro to všechno máme jedno slovo. Čili teprve z kontextu se dá usoudit, kterej z toho hnízda pojmů máme na mysli a používáme a kterej z toho hnízda *intencionálních* předmětů máme na mysli.

Jiný hlas: Důležité právě na tom celém je to, že to slovo se nemění. *Intencionální* předměty jsou nahrazovány jeden druhým.

Hejdánek: To je jenom nedostatečnost řeči. Ta se dá vylepšovat, například u nás sníh je jedno slovo, ale Eskymák prý má asi 18 nebo 40 názvů pro různé sněhy. Čili to je čistě záležitost konvence a jazyka.

Jiný hlas: Ale mně šlo o to, kde je to neměnné uprostřed změn, to je to samotné slovo.

Hejdánek: No dobrý, ale tam není co na tom neměnného, to slovo. Pokaždý to řeknete jinak.

Jiný hlas: S jiným hlasem a tak dále, ale co je to sjednocující u toho? Jedině ten pojem, respektive *intencionální* předmět.

Hejdánek: No a teď jsme zjistili, že těch pojmů je vždycky celé hnízdo a *intencionálních* předmětů taky celé hnízdo.

Jiný hlas: *Intencionální* předmět je nahrazován jiným *intencionálním* předmětem a hovoří se stále o trojúhelníku.

Hejdánek: No jistě.

Jiný hlas: Ale *intencionální* předměty se mění. O to právě jde.

Hejdánek: Ne mění, nýbrž jsou nahrazovány, vyměňují se.

Jiný hlas: Takže právě to, co způsobuje, že se hovoří stále o jedné a téže věci, je to, že se používá jednoho a téhož slova.

Hejdánek: To je stejně tak, jako když mluvíte o koruně, a jednou je to koruna hlohová, jednou koruna královská a podruhé koruna, kterou máte v kapse. Musíte z kontextu upřesnit, o co vlastně jde. Obtíž

zachovávání logických pravidel spočívá v tom, že je vždycky přesně třeba vědět, s kterým pojmem pracujeme a k jakému *intencionálnímu* předmětu jsme zaměřeni. Pokud se toto nevyjasní, no tak logika je absurdní snažení.

Jiný hlas: Zavádějící u toho je, že se může hovořit o oku jako o lidském oku a taky oku na punčoše. Ale taky se může hovořit o trojúhelníku a může se minit trojúhelník *eukleidovské* geometrie a pak trojúhelník *neeukleidovský*. To je mnohem důležitější, protože pak tam dochází k tomu...

Hejdánek: Ve chvíli, kdy byla konstituována *neeukleidovská* geometrie nebo jich několik, možnosti *neeukleidovských* geometrií, tak s tou ranou všechny geometrický pojmy, všechny hnízda geometrických pojmů narostly šíleně.

Jiný hlas: Nebo stejně je to s tím Josefem Novákem. Já když na něj změním názor, považoval jsem ho za člověka, který je solidní, spravedlivý a tak dále, a pak najednou se něco stalo a já ten svůj názor na něj změním, tak je to úplně jiné *intencionální* předmět. Ale je to furt ten Josef Novák, míním tím téhož jedině díky tomu slovu nebo jménu.

Hejdánek: Nejenom díky slovu, nýbrž díky tomu chlapíkovi tady v tom případě.

Jiný hlas: Ale ten se proměňuje přece.

Hejdánek: To je sice pravda, ale nikoliv tak, abyste ho nemohl takto minit pořád jako téhož. Se proměňuje, ale je integrován. Je to od začátku až do konce jeho života jeden člověk. Ta proměna tam je integrovaná. To nejsou různé stavy, které by se jenom představovaly jako jakousi sérii, která by navzájem nebyla spojená. Helejte se, tohle necháme Husserlovi, poněvadž já bych se chtěl vrátit ještě k tomuhle... možná že nejlépe bude k tomu dospět tímto postupem. Já mám vážné pochybnosti o tom, že má Husserl pravdu, když mluví o tom, že ty *potenciality* jsou *implikovány* v *aktualitě*. Nebo taky předznačeny. To беру, i když mám jednu výhradu, ke které se vrátím. Totiž ono to slovo *implikace* v logice znamená méně, než musíme myslet tady.

Jiný hlas: Ano, nebo logikové taky uvažují o takzvané *materiální implikaci*, která *de facto* by vyhovovala tomuhle tomu.

Hejdánek: Poněvadž, konkrétně tedy, když myslíte trojúhelník, tak sice celá *trigonometrie* je *potenciálně* už předznačená. Jenže nikoliv *implikovaná* v tom přísném smyslu, protože z pojmu trojúhelníku nevyvodíte *trigonometrii*. Musíte zavést docela nové, ještě nové pojmy. Musíte zavést pojmy, které nevyplývají z pojmu trojúhelník. A teprve pak z toho můžete dostat. Čili přísná *implikace* v logice se míní, že jestliže řeknu A, tak je tím *eo ipso* taky B.

Jiný hlas: Z *intencionálního* předmětu trojúhelníku vyvodím *trigonometrii*?

Hejdánek: Cože? Z *intencionálního* předmětu? Z předmětu nemůžete nic vyvozovat. Vyvozovat můžu jedině ze soudů, z jiných soudů. To je jiná rovina. *Intencionální* předmět není soud. Z toho nemůžu nic vyvozovat. O tom můžu bádát, můžu ho poznávat, můžu ho popisovat, můžu o něm říkat různé výpovědi o *intencionálním* předmětu, ale vyvozovat z něj nic nemůžu. Stejně jako z psa nemůžete nic vyvozovat. To je právě...

Jiný hlas: Ale když hovoříte o *intencionálním* předmětu, který má své *potenciality*, tak bych se domníval, že já bych byl schopen z toho *intencionálního* předmětu trojúhelníka vyvodit...

Hejdánek: Ne, i v tom to myslíte nepřesně a vyjadřujete se jen tak, že koukáte někam a říkáte si, co vás napadne. Ale jak to říkáte, tak vlastně říkáte nesmysl. O to jde. Já s vámi úplně souhlasím. Pochopitelně, že když mám před sebou trojúhelník a vím přesně, o co jde...

--- (1986-01-14 Přirozený svět B - četba V (2)_s1_cleaned.flac) ---

Hejdánek: Já namítám proti tomu, jak to formulujete. *Intencionální* předmět, jako trojúhelník, ideální obrazec v rovině, z toho se nedá nic vyvozovat. Jenom o tom můžete něco říkat, to jest usuzovat, soudy můžete pronášet. Ale vysuzovat z *intencionálního* předmětu nelze nic.

Jiný hlas: Tak vy byste chtěl říct, že z nasousení nebo ne z nasousení předmětů... [nesrozumitelné]

Hejdánek: Mně jde o to, že to je jiná rovina. Samozřejmě že není *intencionálního* předmětu bez pojmu a není pojmu bez *intencionálního* předmětu. Ale jsou to dvě roviny.

Jiný hlas: No to jo, to mi je jasné.

Hejdánek: A zatímco v té rovině pojmů jde o souvislosti logické, čili vysuzování, tak v té rovině intencionálních předmětů jde o souvislosti předmětové nebo technické, nebo jak by se to řeklo. Tam srovnáváte jako obrázky nebo jako stavebníci nebo něco takového. Ale nemůžete z toho nic vysuzovat, poněvadž vysuzování je záležitostí logickou a ta patří do jiné roviny. O to mi jde, jenom kvůli přesnosti vyjádření. Jinak věcně souhlasím, že když budete o tom přemýšlet, tak se přemýšlení děje v logice a nikoliv v intencionálních předmětech. Tam není žádné přemýšlení, tam jsou jenom předměty.

Ale teď dovolu, abych se dostal k tomuhle. Já mám pochybnost, tak jsme si upřesnili tu *implikaci*. Není to *implikace* tak, jak se jí používá v logice, ať už té staré, nebo zejména symbolické. Tam je to v té matematizované podobě naprosto jasné. *Implikace*, to je jednoznačné, že to je obsaženo. Když něco řeknu, tak všechno, co je už v tom řečeno, je tím implikováno. Nesmím přijít s ničím novým.

Tady je to *implikace* velmi volně řečeno, že přijdu s novou problematikou a dám ji do souvislosti s trojúhelníkem a ihned se mi objeví *implikace*, respektive možnost *aplikace* lépe řečeno, nějakých pojmů, které se týkají trojúhelníka na třeba neeukleidovskou rovinu. Jak to vypadá na plášti koule, vztahy trojúhelníku. Ale to jsem musel přijít s novým kontextem, to jest s pláštěm koule, který považuji za zakřivenou rovinu. A teď, jak vypadají vlastnosti trojúhelníka na takovéto zakřivené rovině. Čili to není přísná *implikace*. To je jasné.

Teď ale druhá věc. Husserl hovoří o tom, že ty potenciality jsou v aktuálním zážitku intencionálně předznačený, nebo jak to tam je, on řekl to předkreslení, předznačený. To znamená, jestli tomu – a potom z dalších souvislostí myslím, že je to jasně vidět – že se tady hovoří o tom, že intencionální akt *konstituuje* ty potenciality stejně tak, jako *konstituoval* intencionální předmět, míněný aktuálně.

Jiný hlas: To je pro mě těžká otázka. Já si myslím, aby ji člověk mohl odpovědět, tak se musí dohodnout, co to vlastně *konstituovat* je. Husserl hovoří obvykle o *konstituci* předmětu. To znamená, jemu o *konstituci* těch potencialit jakožto potencialit samostatných rozhodně nejde. On nanejvýš hovoří o tom, že k tomu konstituovanému intencionálnímu předmětu tyto potenciality patří, že bez nich by nemohl být konstituován. Ovšem máme-li říct, že jsou konstituovány ony, tak řekl bych, že by to mohlo být zavádějící v tom smyslu, že bychom to pochopili tak, že jsou taky v nějakém smyslu aktuální nebo uvědoměné, zase zpět k našemu původnímu tématu. Já si myslím, že Husserl opravdu o *konstituci* hovoří v souvislosti s oněmi předměty, s těmi aktuálně míněnými předměty.

Teď ale vzniká – vybral jste dobře to místo, protože teď jsme tady u toho *unbewusst*. Jestliže... ono tady jde o každé slovo. Když *konstituuji* trojúhelník jako intencionální předmět a zároveň tím, jak tento intencionální předmět *konstituuji*, předznamenávám ty potenciality, tak je evidentní, že je předznamenávám nevědomky. To je ta tematizace. Toto znamená nevědomky, to jest, že na to momentálně nemyslím. To je jistě taky pravda. Nemusím si jich být vůbec vědom. To je totéž, nejsem si jich vědom, podstatně to taky znamená, že jsou jiné věci, na které sice taky nemyslím, ale jsou mi přístupné, mohu na ně pomyslet kdykoliv.

Hejdánek: Přesně, ale mohu na ně myslet. No ale jestliže Eukleidés zkoumal, co to je trojúhelník, mohl on mýnit nebo mohl on předznačit, jak bude vypadat trojúhelník a všechno kolem v neeukleidovských geometriích?

Jiný hlas: To nemohl. On to nemínil, určitě to nemínil, ale nemohl to mýnit, poněvadž neměl páru o příslušném kontextu. Nicméně přesto, naopak dokonce, on když mýnil trojúhelník, tak tím předznačoval ty neeukleidovské věty v tom smyslu, že skutečně, kdyby se do takových kontextů pustil, tak je nepochybné, že by tam nahlédl to samé, co nahlédl Lobačevskij a tak dále.

Hejdánek: Tady záleží na tom, kdyby nebyl Lobačevskij a další a vůbec se o neeukleidovských geometriích nemluvalo, i tak by bylo možno říct, že předznačil?

Jiný hlas: No, jistě, to patří teda jako možno říct, že my bychom to asi neřekli, protože bychom třeba na to nepřišli, ale domnívám se, že to tak...

Hejdánek: V zásadě ano, v zásadě předznačil.

Tak to je jedna věc. A je to... teď otázka vzniká, co to vlastně vypovídá o aktu vědomí. Akt vědomí to je vlastně něco jako stvoření světa. Každý sebemenší akt vědomí je něco jako stvoření světa. Ty ohromné důsledky, které jsou předznamenány a jednoznačně předznamenány, že? Takže prostě když přijde Lobačevskij s něčím, tak prostě kapituluje a musí vysoudit určité závěry stejně tak, jako kdyby Eukleidés věděl něco o neeukleidovské geometrii, tak by musel stejné závěry a tak dále. Čili každý akt vědomí je prostě rozvrhem celých vesmírů. Mně se zdá, že to je trošičku přehnané. Proto bych měl za to, že je daleko lépe předpokládat, že – a to na jiných místech říká Husserl lépe – že kdykoli něco míníme, tak že tam toho je víc, než jsme namínili. To jest ne proto, že jsme to všechno namínili a nevěděli o tom, nýbrž mně to připadá absurdní teda z toho vědomého aktu nebo aktu vědomí udělat něco daleko menšího, než je vyčnívající kus ledovce v moři. A to nevědomé předznamenání všech těch *potencialit* zatížit takovým neuvěřitelným a nedohledným kvantem důsledků, nebo já nevím, jak by se to řeklo. Mně to připadá, že to je cosi neúměrného. To je samozřejmě otázka, která by se musela...

Jiný hlas: Navíc ještě, promiňte, ještě tady je jedna okolnost, že totiž...

Hejdánek: Ono jde taky o to, je-li *intencionální předmět* konstituován správně, anebo nesprávně. A to my nikdy nevíme. Nebo nevíme, prostě nevíme to s naprostou jistotou, protože to vědět s jistotou, to je záležitostí aktu vědomí. Pevné jsou jenom ty předměty.

Jiný hlas: Ale co míníte správně a nesprávně teďka? Míníte správnou *reprezentaci* té skutečnosti, nebo...

Hejdánek: Ne *reprezentaci*. Především jestli je to třeba správně nasazený pojem, poněvadž bez pojmu já nemohu konstituovat *intencionální*...

Jiný hlas: Berete tu ontologickou stránku?

Hejdánek: Jednak. Ale na druhé straně já přece mohu – Husserl přiznává, že je možný takový *intencionální předmět* jako kulatý čtverec. To je *intencionální předmět*.

Jiný hlas: No, jenom na pováženou, že jo, protože logicky...

Hejdánek: Dobře, ale to je teď jedno, jde o to, že mohu něco mínit a nebýt si vědom, že to je vnitřně rozporné, že to prostě není řádně konstituovaný *intencionální předmět* nebo že není řádně nasazený pojem a tak dále. Toho si nemusím být vědom. To se stane každou chvíli. Proč se sepisovaly dlouhé seznamy forem *sylogismů*? Protože to unikalo tomu bezprostřednímu kontrolujícímu dohledu vědomí a bylo potřeba se přichytit něčeho. Počítat my už neumíme, když je to kolem osmi deseti, vidět to přímo. Vy to musíte určitě odškrtat, spočítat, kolik kuliček tam je. Čtyři vidíte najednou, nepotřebujete počítat, to vidíte, že jsou čtyři, ale dvanáct už nevidíte. Takže my si pomáháme různými takovými fíglema, kdy mechanizujeme určité záležitosti, a může to dělat někdo za nás jiný a tak dále. Ale prostě jsou jakási pravidla taková, kterými my si rozšiřujeme možnosti úsudku, aniž bychom byli schopni přímo nahlédnout, že to je správné, nebo nesprávné. Naučili jsme se ve škole, jak se třeba odmocňuje, ale nenahlížíme tu správnost. Musíme mít kontrolu nějakou, pak to znova zmocníme a zjistíme, že to... čili nenahlížíme to. Čili my se můžeme mýlit tehdy, když konstituujeme *intencionální předmět*, můžeme ho konstituovat nesprávně. A teď si představte, že když ho nesprávně konstituujete, tak najednou to nemá ten... netvoříte vesmíry. Jednou tvoříte vesmíry, podruhé netvoříte vesmíry. Podle mého soudu je to nepřiměřené dávat tu moc vytvořit ten *horizont* kolem *intencionálního předmětu*, dávat tu moc do rukou tomu *intencionálnímu aktu*. Mně se zdá, že daleko rozumnější je – a to ovšem zase mluví v tom, co jsme před chvílí diskutovali – proto považovat *intencionální předmět* za něco, co není *imanentní* nebo není součástí a tak dále, nebo to *reální*, že jo, to je zatím pro nás slovní řešení. Tedy když něco uděláme – máme v praxi – my něco uděláme, Stephenson vynalezl *lokomobilu* a neměl páru, že vynalezl *de facto* železnici. Tam šlo o něco podobného.

Jiný hlas: Ne, mně šlo jenom o tuhle věc, že jsem se chtěl zeptat k tomu *horizontu* a k té *aktualitě*, že jak je to s těmi jinými *aktualitami*, které se uskutečňují, když se uskutečňuje tato dotyčná *aktualita*, která předznačuje ty jisté *potenciality*. Nakolik tahle *aktualita* v těch svých *potencialitách* bere v úvahu ty ostatní *aktuality*?

Hejdánek: Nerozumím vám, prosím vás, ještě jednou. Rozumíte tomu někdo?

Jiný hlas: Málo, ale zdá se prostě, že... ještě jednou, já to zkusím. Ta *aktualita*, když se uskutečňuje... moment, *aktualita* je uskutečněná, že? Tak tím uskutečněním té *aktuality* tento akt předznačuje jisté *potenciality*. A teď jde o to mně, nakolik v těchto *potencialitách* jsou zahrnuty *aktuality*, které se udály stejně jako ta *aktualita*, která má tyto *potenciality*. Jiné *aktuality*.

Hejdánek: Všecky možný?

Jiný hlas: Dejme tomu. Když v té jedné *aktualitě* mohou být předznačeny všechny *potenciality*, když je to *horizont*...

Hejdánek: Ano, samozřejmě, ale ne *potenciality* nějakého psa nebo lva nebo něčeho ve vesmíru, to tam není.

Jiný hlas: No jo, tak nemůžete říct všechny. Ale když se hovoří o tom *horizontu* nějaké té *aktuality*, tak v tom *horizontu* je obsaženo prakticky všechno.

Hejdánek: Není pravda, že všechno.

Jiný hlas: Vztaženo tedy k té *aktualitě*. Může být všechno míněno ve vztahu k té *aktualitě* v tom *horizontu*.

Hejdánek: Prosím vás, tak řekněme, že máte teda aktuálně míníte trojúhelník, tak mi řekněte, jak v těch *potencialitách*, který jsou v takový auře toho *horizontu* kolem, jak tam najdete třeba chlupy ocasu nějaké lišky.

Jiný hlas: To snad nebyl takový problém.

Hejdánek: No tak, jak to, že to nebude problém? Tam to není, tam to nemůžete najít.

Jiný hlas: Je to samozřejmě problém, ale na druhou stranu, to je repríza vlastně té debaty o tom pojmu té prázdné možnosti. A myslím si, že když už jsme to jednou probírali, tak jsme nakonec došli k tomu, že velmi široce vzato, opravdu ty všechny možnosti, všechny *potenciality* jsou prostě těmi možnostmi té momentální *aktuality* v tom smyslu, že prostě cokoli, co budu mínit, tak je právě součástí toho jednotného *intencionálního* života, který musí být schopný například skrze nějakou zmínku, kterou třeba někdo tady nadnese, nebo skrze nějakou vzpomínku nebo cokoli jiného, přejít od trojúhelníka k liščímu ocasu.

Ne, já bych uvedl zřetelně trochu ten příklad takto. Odkud čerpám? Když si vezmu z Patočky, z toho čtvrtého dílu *Přirozeného světa*, když hovoří o *horizontu*, tak jsem nabyl toho dojmu, že ten *horizont*, to, co se mi ukazuje, není vždycky jenom strom, krajina a tak dále, ale ten *horizont* má vždycky nějaké centrum a nějakou periferii. A že zrovna hovořím o tom, že se mi ukazuje strom, tak to není pravda, že by se mi ukazoval jenom strom, ale ukazuje se mi strom vždycky v nějakém *horizontu*. A v tom *horizontu* je taky liška, dejme tomu. A tím pádem jsou tam i její chlupy. Tak takovýmto způsobem jsem se...

Takže k tomu *horizontu* patří jenom to, co je důležité pro to, aby se vyjevil ten strom? Aby se nevyjevil jako halucinace? Ta liška tam je nahodilost.

Hejdánek: Jasně, to já nepopírám. Ale potom se mi neukazuje strom jenom, to nepatří k *fenoménu*.

Jiný hlas: Ale neříkám, že se jeví jenom strom. Ano, to pozadí tam je, ale v tom pozadí liška je nahodilost a ta tam není, ta nepatří k *fenoménu*.

Tady je asi opravdu podstatné to, že právě ta *horizontovost* zase nepřipustí nějaké ohraničení. Že ten pojem *horizontu* je takto zvolený jakožto *horizont*, že jde do nedohledna.

Hejdánek: Že jde do nedohledna.

Jiný hlas: Já si myslím, že tady zas nevím, to nemám nastudované, ale proč teda mluví Husserl o *horizontu horizontů*? To znamená, že kdyby to bylo, jak vy říkáte, tak každý z *horizontů* by byl vlastně v posledku stejný jako ten druhý. Právě toto zdůraznění něčeho... to je to, o čem tady říká... on mluví o jakémsi těžišti nebo něčem takovém. Samozřejmě, jde to všechno v mluvu. Já jsem to chtěl možná upřesnit, že nepochybně se mluví o *horizontech* v *plurále* a ta nedohlédnutelnost, já jsem to myslel jako šifru dohody pro to, co už myslím, co opravdu, když člověk chodí po té krajině, tak zažívá. Že skutečně v dotýcném okamžiku má jeden *horizont*. Nicméně že to není právě tak, že ten *horizont* by prostě končil a za tím by bylo prázdno, nýbrž že ten *horizont* má právě tu vlastnost, že když dotáhnete do toho *horizontu*,

neboli dojdete prostě na tenhle ten kopec, tak za ním není prázdno, nýbrž už během toho vycházení se ten *horizont* prostě postupně proměňuje.

Hejdánek: Proměňuje neustále.

Jiný hlas: Pak se tam otevře to nové, neboli vy tam pletete *horizont* ve významu obecném, jak se o něm běžně mluví.

Souhlasím, ale domnívám se, že právě byl takto zvolený, že tahle metafora platí. Neboli jestliže já v tom obvykle se o tom mluví jako o dotázání toho kterého *horizontu*... Jestliže řekneme s trojúhelníkem je spjato, že může být tupoúhlý nebo ostroúhlý, tak my můžeme dotázat tento *horizont*. A když už tím naším míněným předmětem je třeba zase tento trojúhelník ostroúhlý, tak se můžeme zas ptát, zda je třeba rovnoramenný nebo není.

Hejdánek: Ale tam se ten *horizont* moc nemění. Tam je ten *horizont* pro všechny trojúhelníky tak zhruba stejný. Jde o to, že to, co vystupuje na tom *horizontu*, se liší. Ale ten *horizont* pro všechny trojúhelníky je zhruba stejný. Ale jde o to, že třeba liška v tomto *horizontu* nemá místo. Liška má svůj *horizont* a tam zas nemá místo trojúhelník.

Jiný hlas: Jasně. Jednak doporučuju opravdu nepřesnost nebo tak, která byla zřejmě jenom v rychlosti. Nemá asi cenu mluvit o *horizontu* trojúhelníku, to je spíš nějaký *region* nebo nějaká oblast, ale *horizont* právě vždycky je pojem podstatně relativní vůči tomu centru, vůči tomu těžišti. To znamená ne *horizont* trojúhelníku jako takový, ale *horizont* vůči nějaké *aktualitě*, *horizont* vůči pojmu trojúhelník, vůči pojmu... počkejte.

Hejdánek: No, ale počkejte, to je ale jiná rovina. Myslíte, že nelze mluvit o *horizontu intencionálních* předmětů? Musíme přejít k pojmům?

Jiný hlas: Ne, ne, to jsem nemyslel. Jistě, *intencionálních* předmětů. Pokud jsem užil slovo pojem, tak jsem mínil *intencionální* předmět pojmu trojúhelníka jako příklad.

Hejdánek: Aha, dobře, ano.

Jiný hlas: Šlo mně prostě o to, že není vůbec nějaký *horizont* jako nějaká krajina bez toho centra, že *horizont* je to teprve, když je tam to centrum. A když se to právě bere takhle, tak je opravdu dost podstatné si všimnout, že se krajina těch trojúhelníků jeví prostě jinak nebo ty souvislosti vnucující se tomu pohledu toho zkoumajícího jsou prostě podstatně jiné, když tím centrem je třeba Pythagorova věta, a jiné, když tím centrem je třeba nějaká věta o střední příčce. Že to jsou prostě úplně jiné souvislosti, které se objevují.

Jiný hlas: Ano, ale pak proč má smysl nějak zvlášť říkat, že když jdeme dost doširoka a daleko, tak nakonec tam bude všechno?

No, já jsem už, když jsme hovořili o těch prázdných možnostech, tak jsem právě říkal, že to je v podstatě ne moc pro to první přiblížení zajímavá možnost. Nicméně že asi přísně vzato, když by se to takhle zkoumalo, tak že bychom na to museli přistoupit – že je možno jít hodně doširoka, neboli nakonec prostě všude, ale není to to důležité pro zrovna tenhle výklad. Naopak pro tenhle výklad je podstatné to, že právě to opravdu obsahové předznačení je právě v té blízkosti, v tom prvním *horizontu*, v tom okolí toho aktu. To je pravda. Nicméně že ta horizontová struktura skutečně pokračuje, na tom trvám. Já mám k tomu jenom jednu větu.

Hejdánek: Jo, pokračuje, ale že by nakonec zahrnula vše, na tom to popírám.

Jiný hlas: No ne všechno, co to je vše?

Hejdánek: Vše, to znamená nakonec posléze, když se šíří furt, tak celej svět.

Jiný hlas: No jo, to nelze, to je vyloučený, protože svět je horizont horizontů, kdežto tady se najednou...

Hejdánek: No dobře, no ale to jsem řekl já před chvílí. To jsem ho citoval. To byl argument, proč nelze horizont sám o sobě, nějakou tu auru kolem nějakého toho *intencionálního* předmětu rozšiřovat takovým způsobem, že tam nakonec dostaneme celý svět.

Jiný hlas: Dostanete, nikdo netvrdil. *Husserl* mluví o tom, že jsou různé horizonty. A jaký smysl by mělo mluvit o různých horizontech, když by se lišily jenom tím, co není horizont, totiž to, co je vepředu?

Hejdánek: To, co vystupuje. Kdyby byl mezi nima rozdíl, tak proč mluví o různých horizontech, když horizont je ta aura, a ne to, kolem čeho je ta aura? A kdyby se ty aury lišily jenom tím, kolem čeho jsou...

Jiný hlas: Horizont se liší jednak tím, co je v centru toho horizontu a...

Hejdánek: ...a už ničím dál.

Jiný hlas: ...a pak se může lišit taky tím, co je okolo toho, co je v centru toho horizontu.

Hejdánek: Ne, to je pro všechno stejný. Když to jdeme dost daleko, tak tam dostaneme nakonec všechno.

Jiný hlas: Právě že ne. To je různá perspektiva.

Hejdánek: To jo, ale když mluvíme o tom, že to rozhoduje... je to v různé perspektivě, to znamená liší se to jenom tím, vůči čemu je to staženo, co je v středu, v tom centru toho horizontu. Vlastně horizont sám přece není perspektiva. Vy ztotožňujete perspektivu s horizontem.

Jiný hlas: Horizont sám není perspektiva, to ne. Ale my jsme říkali, v čem by se ten... já tady přečtu jenom jednu větu: „Věci jsou jednou v celkové skupině simultánně aktuálně vnímaných věcí, která však pro naše vědomí není svět. Ta skupina vnímání, nýbrž je to jen skupina, v níž se svět představuje, neboť jako momentální vjemové pole má pro nás vždy charakter výseku a (v uvozovkách) ‚ze světa‘. Výseku z *universa* věcí možných vjemů. Je to tedy v danou chvíli přítomný svět.“

Hejdánek: A tomu říká horizont?

Jiný hlas: Navrchu předtím hovoří o horizontech, o vnitřním a vnějším horizontu.

Hejdánek: Ano. Čili to znamená, že nemůžeme to šířit do nedohledna, poněvadž vůči čemu by to pak bylo staženo? Když je to perspektiva, tak vůči čemu by to bylo staženo? Jak může dát do perspektivy to, co není vidět?

Jiný hlas: Ale to není nedohledno jako v něm, že ho může člověk jedním pohledem nahlédnout. Nýbrž může jít tím kterým směrem, to znamená ztrácí tohle, ale může dojít k čemukoli, k lišce, takovýmto způsobem.

Hejdánek: To se mi nezdá.

Jiný hlas: Popřít, že k ní může dojít, je zdá se mi dokonce protismyslné.

Hejdánek: Od trojúhelníku nemůžu dojít k lišce. To mě ať někdo přesvědčí.

Jiný hlas: Ne od trojúhelníku jakožto předmětu, ale od *intencionálního* předmětu trojúhelníku, který je *intendovaný*, to znamená v nějakém horizontu. Pozor ještě, ten horizont... já bych provedl průkaz, že to dokonce lze, ale obávám se, že to zas bude... je to rozhodně nepedagogické nebo to není šikovné, protože se tím zavedou do toho ošklivé složitosti, které nejsou na místě. Nicméně řekl bych, že to, co teď povím, je *striktně husserlovské*. A je to zhruba toto: k těm *potencialitám* toho aktu, kterýhokoli aktu vztahování se k trojúhelníkům, patří mimo jiné i to, že například když badatel sedí v pracovně a bádá nad trojúhelníky, tak patří k těm *potencialitám* též to, že bude zachováno ticho.

Hejdánek: To říkáte, že je *autenticky husserlovské*? No tak to ovšem jsou *potenciality* aktu, a ne toho předmětu.

Jiný hlas: Já jsem říkal, že to jsou *potenciality* prožitku nebo zážitku.

Hejdánek: Aktu, no. No dobře, o tom se nemusíme bavit, to je něco jiného, ale tady se mluví, že to jsou *potenciality*...

Jiný hlas: ...*intencionálního* předmětu.

Hejdánek: Vždyť to tady je, ale to by právě pak bylo vyloučeno. Já jsem taky s tím nesouhlasil. Tady je přece evidentně napsáno, že to jsou... tam je „aktuálně předznačeny“.

Jiný hlas: Zážitek má horizont. *Intencionální* předmět nemá horizont, že?

Jiný hlas: Počkej, vytrhávat ten předmět ze zážitku není úplně ono.

Jiný hlas: *Intencionální* předmět sám o sobě žádný horizont nemá, pokud ho nebudeš *aktualizovat*. Ale *intencionální* předmět, který sám o sobě někde v prostoru *intencionálních* předmětů – jaký tam může být horizont? No, když není *intencionální* předmět *aktualizován*, tak nemůže mít horizont.

Jiný hlas: A je to *intencionální* předmět? Samozřejmě, proč by... a jaká intence toho *intencionálního* předmětu? *Neintendovaná* intence. *Saturace* intence.

Hejdánek: To jste narazili na tu důležitou věc. On mluví o tom, že ty *potenciality* jsou předznačeny.

Jiný hlas: Ano. V zážitku.

Hejdánek: Co to je předznačenost? Aktuality jsou taky předznačeny, ne?

Jiný hlas: Aktuality jsou míněny v zážitku.

Hejdánek: Ne, aktuality jsou mínící, a ne míněné.

Jiný hlas: Zážitek je to, co obsahuje jak mínění, tak míněné, co je tou jednotou.

Hejdánek: To je pravda. Ale když přihlídneme blíže, tak v žádném případě nemůžeme říct, že to míněné je...

Jiný hlas: Já jsem chtěl říct, že to míněné není předznačeno, nýbrž míněno, zatímco právě to nemíněné je předznačeno, nebo něco z toho nemíněného je předznačeno.

Hejdánek: Pak ovšem celé to, co jsem připustil dosud, škrtám, protože jak mohou být předznačeny vlastnosti trojúhelníku v *neeukleidovské* geometrii? no to pochopitelně nikoliv aktu, no to je naprostý nesmysl. To je jediné – to je nenahlédnutá, prostě neuvědoměná, netušená vlastnost toho konstituovaného intencionálního předmětu. Ale o předznačení nějakých potencialit aktů vědomí je možno mluvit v poloměru nesouměřitelně menším než o těch intencionálních předmětech.

Pokud by tedy šlo o horizont intencionálních předmětů, tak tam skutečně připustím, že nakonec tam patří skoro všechno z té geometrie, jo? Liška ne. Ale k těm aktům, no tam nenáleží skoro nic. Tam náleží jenom to, co momentálně, nahodile ten Eukleidés je schopen vůbec domyslet. Žádná potencialita, to by byla pak prázdná potencialita hovořit o tom, kdyby Eukleidés věděl o *neeukleidovské* geometrii, tak že by a tak dále. To je prázdná potencialita, to je vyloučená věc, to nemohl nikdy vědět.

Jiný hlas: Ale na jaké rovině hovoříte o horizontu u intencionálního předmětu? To je intendovaný intencionální předmět, nebo neintendovaný?

Hejdánek: Není jiný než intendovaný, že?

Jiný hlas: Vždyť jsme přece – jestli si dobře pamatuji – konstituovaný tedy... Čemu říkáte intendovaný? Aktuálně intendovaný nemusí být, ale musí být intendovaný. Jestli si dobře pamatuji, tak jsme hovořili o světě intencionálních předmětů, že? A to znamenalo, že ten konstituovaný intencionální předmět nemusí být intendovaný. To je ten svět intencionálních předmětů.

Hejdánek: Ale ne. To jste to špatně nějak... Intencionální předměty nemají žádnou samostatnost. Ty musejí být konstruovány myšlenkově, konstituovány. Ale jednou konstituovány, pokud jsou platně konstituovány, tak jsou konstituovány navždy. A kdokoliv je bude minit, musí je vždycky minit jako ony. Čili jsou naprosto neměnně identické vždycky se sebou. To znamená tedy, že v žádném případě nemůže být nějaký neintendovaný intencionální předmět.

Jiný hlas: Dobře. A teď jde o to, jestli u něj, ten intencionální předmět, tak hovoříte o té horizontovosti, nebo hovoříte také o horizontovosti u toho nemíněného?

Hejdánek: No tak já jsem o horizontu, to jsem převzal od Husserla, pravděpodobně špatně, jak se ukazuje. Samozřejmě že představuju si, že ta trigonometrie, kterou ještě nikdo nevynalezl, je tím horizontem konstituovaného intencionálního předmětu trojúhelník. Protože když jednou platně a správně nasoudím pojem trojúhelníka a s jeho pomocí konstituuji intencionální předmět trojúhelník, tak potom už jsou dány všechny možné další vztahy, například vztah mezi úhly a stranami, mezi těžištěm a polovinou...

Jiný hlas: Ale to je potom jiný horizont, že jo, než o kterém se hovoří. To znamená horizontu, který je u ukazování se, u fenoménu, u jevu. Že? Protože u konstituovaného trojúhelníku, trojúhelníka, který není míněn aktuálně, ano, tak se o tomto horizontu vůbec nedá hovořit.

Hejdánek: No jistěže ne. Pokud ještě nikdo nevynalezl trojúhelník, no tak se nedá o trojúhelníku mluvit.

Jiný hlas: Já říkám, že u konstituovaného trojúhelníku, který není míněn aktuálně, ano, tak nemůžeme hovořit o takovémto druhu horizontu, o jakém jsem před chvílí mluvil. Když potom hovoříte o horizontu u konstituovaného nemíněného trojúhelníka, tak je to potom jiný horizont, v kterém potom vy vidíte v jeho potencialitě, vy vidíte možnost *neeukleidovské*...

Hejdánek: Ten horizont... no tak tam je tedy určitý problém, to připouštím. Jestli je momentálně míněn nebo nemíněn, to rozhodně nemá vliv na horizont. Ale na ten horizont má vliv – je to cosi dějinného tedy v tom smyslu, že když se vynalezne *neeukleidovská* geometrie, tak se pronikavě změní horizont, se změní horizont trojúhelníků vůbec, trojúhelníků rovnostranných, rovnoramenných a tak dále. Čili horizonty se proměňují.

Jiný hlas: No to je jiná věc. To pořád nehovoříte o tom horizontu, o kterém jsem hovořil já. To je horizontu u toho fenoménu. Když se mi něco ukazuje, tak se mi něco ukazuje v nějakém horizontu. Že? A to je vždycky...

Hejdánek: Počkejte, co to je fenomén? Jaký je vztah podle vás mezi fenoménem a intencionálním předmětem?

Jiný hlas: No, jaký je vztah mezi fenoménem a intencionálním předmětem? Fenomén je mnohem širší. No, je to úplně něco jiného než intencionální předmět, fenomén.

Hejdánek: To je teda opravdu pěkně definováno. Ale proč tam zavést ten fenomén tedy, v jakém...

Jiný hlas: Protože jenom u fenoménu jsem se domníval, že se u Patočky i u Husserla hovoří o horizontu. Jo?

Hejdánek: No to není pravda. Ti vůbec o fenoménu nemluví a mluví o horizontu potencialit vůči aktualitám.

Jiný hlas: No, já vycházím z toho, co jsem věděl. Já jsem doteď věděl, že se hovoří o horizontu, tak tady se zatím o horizontu nehovořilo, to jsme četli, to se hovořilo o té intencionalitě. Jo? Zřejmě bylo pochopit, co to je potencialita a aktualita. Ano, hovoří se, moment, tady si přečtu větu, kterou jsme nečetli: „Každý zážitek má svůj horizont.“ Tak zážitek, já nemusím říkat fenomén, mohu říkat zážitek.

Hejdánek: No já bych teda potřeboval ještě vědět, co to je zážitek, abych mohl hned na tohle odpovědět. Poněvadž jestliže zážitek je kus proudu vědomí, no tak ten horizont je jenom to, že tedy ještě kromě toho existují jiné kusy vědomí. Jinak nic nechápu.

Jiný hlas: No právě že on je kusem vědomí a co by bylo předznačeno, to už vůbec ne. Takhle to asi opravdu říci nelze, poněvadž on teda je sice kusem vědomí, nicméně intencionálně vztaženým k intencionálnímu předmětu. Zážitek neboli je to právě tedy... Jako myslím si, i když to třeba taky teď textově jako prokázat nepřímou, tak si myslím, že zhruba platí věta, že zážitek je v podstatě totéž co *cogitatio*, neboli ta jednota *ego cogito cogitatum*. Takže prakticky vztah fenoménu k intencionálnímu předmětu je, že fenomén může intendovat.

Hejdánek: To bych takhle neříkal teda, ale...

Jiný hlas: No tak mám dojem, žeš to teď řekl, ne? Že zážitek... Fenomén určitě není *cogito*.

Hejdánek: Fenomén není zážitek.

Jiný hlas: Fenomén sám není, jo, jasně, no. V jakém smyslu *cogito* je zážitek? Je... já jsem řekl jednota, jo? Já jsem řekl, že tedy, jak já to doporučuji, je, že zážitek je chápán jako jednota tedy *cogito cogitatum* a to v tomhle smyslu. Například mám tady citát v paragrafu 15 – díval jsem se na to teďka u Calvy k tomuhle, to je taky věc, kterou jsem si třeba takhle dopodrobna nerozmyslel – no, ale je to v paragrafu 15 v tom německém, já ho teďka nemám, jo, ale mám ty poznámky. Hovoří se tam prostě o tom, že...

Jiný hlas: je to paragraf o reflexi, paragraf 15. No prima. A je zde, že... že... ano, ano, ano, přirozená reflexe. To je 33, *zuerst* na straně 72. 72, 33 *ganz wesentlich* [nesrozumitelné], ale v podstatě reflexe. Ano, ta přirozená reflexe je celkem jednoznačná, v podstatě předtím naivní prožitek. Ano. Čili *Erlebnis* je bez reflexe. No jo, ale jak by ho mohlo měnit? Nebo ještě další věta: *es*, ale co je to to *es*? To je ten zážitek, *Erlebnis*. Zážitek ztrácí sice původní *modus* přímosti. To stačí úplně. To je to, co jsem chtěl. Ztrácí původní *modus* přímosti. Neboli kdyby to byl ten zážitek, kdyby nebyl *cogito*, tak je nesmysl hovořit o *modu*, jako například přímou či nepřímou.

Hejdánek: Podívejte, kdyby, pokud vyloučíme reflexi a mluvíme o zážitku, který není reflektován, tak je to zážitek něčeho a ten zážitek je naprosto nepřítomen. Přítomno je jenom to, čeho je zážitkem.

Jiný hlas: Jo, jasně.

Hejdánek: Takže jak můžeme mluvit o aktualitách a potencialitách v tomhle smyslu u toho zážitku? Tam přece nic aktuálního není. Dokonce ten zážitek není aktuální. Komu by byl aktuální?

Jiný hlas: Moment, v kterémhle smyslu o zážitku mluvit? Já jsem nerozuměl, myslím, že došlo k nepochopení na obou stranách, ale můžeme to buď rozmatávat od toho, co jsem prve řekl já, nebo od toho, co teďka říkáte vy. Ale mně je to jedno. Já jsem chtěl argumentovat touto větou takto. Domnívám se, že například z toho samotného paragrafu 15...

--- (1986-01-14 Přirozený svět B - četba V (2)_s2_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: ...nepřijme výkaz toho, co jsem se snažil zde podat jako provizorní vymezení toho *Erlebnis*. Nepřímo říkám, že za prvé musí mít zážitek, musí nějakým způsobem obsahovat, nebo ho obsahovat, jako řečeno zatím zhruba, to *cogitatum*, protože v paragrafu 19 to tak opravdu vypadá. Tady se hovoří o tom, že zkoumáme ona *cogitata* jako aktuální zážitky, no tak asi těžko, kdyby ty zážitky neobsahovaly ta *cogitata*, těžko bychom mohli zkoumat *cogitata* jako aktuální zážitky. Takže to je důkaz pro to, že to *Erlebnis* musí být cosi obsahující *cogitatum*. První krok.

Hejdánek: V jakém smyslu pak na konci té strany 27, co jsme tam koukali, mluví o *was vor dem Erlebnis aber nicht gegenständlich war*? Je to *Erlebnis*, a nikoliv *gegenständlich*. Co to je pak to, že není *gegenständlich*?

Jiný hlas: To je ta úplně předposlední věta. To, co jsme četli, kousek dál. No jasně. No a tohleto je právě ta věta, pro to tohleto, normálně, *aber nicht gegenständlich war*. To je právě ta věta.

Hejdánek: Že není zpředmětněn, a nebo že nemá předmět?

Jiný hlas: Že není zpředmětněn, že není tematizován.

Hejdánek: Ale předmět má.

Jiný hlas: Zážitek má vždycky předmět, jasně. Teda to byl bod jedna, že má vždycky předmět.

Hejdánek: Dobře, tak to je v pořádku. Tedy pokud není zážitek předmětem nějakého jiného zážitku, třeba reflexe, tak není přítomen.

Jiný hlas: Já bych to dopověděl, zatím jsem řekl bod jedna, že tudíž zážitek musí obsahovat svůj předmět. A bod dvě je, že zážitek je prožívání toho svého předmětu, neboli v té terminologii, které snad zatím rozumíme, že je to ta jednota toho *cogito* a *cogitatum*. Ta jednota toho zážitku, který musí být jednak tím aktem toho prožívání a jednak tím míněným předmětem, nebo musí představovat k tomu míněnému předmětu. A to jsem prokazoval právě na té větě z toho paragrafu 15, snažil jsem se tam najít nějaký doklad pro to, že opravdu není ten zážitek jenom to *cogito*, jak by to vypadalo v té devatenáctce. Snažil jsem se tady v tom paragrafu 15 najít místo, o kterém si myslím, že naprosto jednoznačně prokazuje, že to není pouze to prožívané, nýbrž je to i to prožívání. Tak to myslím, že z těch vět v tom paragrafu 15 vypadá, protože jinak bychom nemohli mluvit o tom, že například o *modus* zážitku jakožto příjem, kdyby se to vztahovalo pouze k tomu předmětu, tak tam o tomhle nelze hovořit. Tady z těch vět paragrafu 15 jasně vyplývá, že zážitek Husserl používá jakožto přinejmenším obsahující i den akt sám, nebo to *cogito*.

Hejdánek: Čili zážitek že je *cogitatio*.

Jiný hlas: Že je to *cogitatio*.

Hejdánek: To jest obsahuje, je to jednota *cogito* a *cogitatum*. Tak to jsou ty dva body, které jsem se snažil... a teď jde o tohleto. Zážitek je zážitkem něčeho. To znamená, co já zažívám, nikoli zážitek. Zažívám něco. Ten zážitek o tom nic neví, ten tu není.

Jiný hlas: Ne aktuálně.

Hejdánek: Jak to aktuálně? Protože v jakém smyslu aktuálně? To jest není zpřítomněn. Není míněn.

Jiný hlas: Není míněn.

Hejdánek: To jest já o něm nic nevím.

Jiný hlas: Nicméně právě nevím o něm nic, nicméně můžu se kdykoliv dotázat.

Hejdánek: No to je jiná věc.

Jiný hlas: Takže přece jen tu nějakým způsobem je, a totiž právě předznačen.

Hejdánek: Já nevím, jestli tu nějakým způsobem je.

Jiný hlas: Zjistím to dalším aktem, totiž tím, kterým ho Husserl nazývá...

Hejdánek: Ale tím aktem ho konstituuju a nikoli zjistím. Ten zážitek nemůžu vnímat.

Jiný hlas: Husserl říká, že jo. Husserl hovoří o vnímání.

Hejdánek: Jasně, to je ovšem hrubý omyl v tom případě.

Jiný hlas: Já taky v tomhleto s Husserlem nedržím.

Hejdánek: Minule jsme o tom mluvili, že pokud zážitek chápu jako zážitek něčeho a to, čeho jsem si vědom, je to něco, pak sám zážitek není součástí vědomí. Pakliže vědomí je to, čeho jsem si vědom. Jak může být součástí vědomí to, o čem nic nevím? Tam je chyba po mém soudu v tom položení nebo rozložení té pojmové konstrukce, kterou Husserl dělá, poněvadž on chce tam dostat dohromady věci a přitom je rozlišuje. To je ta stará známá věc, když se to na začátku něco od sebe dá pryč, tak pak je strašný problém, jak to zase dát dohromady. A tohle je ten případ. Buď k vědomí patří, že si je vědomo sebe samého, čili k vědomí patří sebevědomí, není žádné vědomí bez sebevědomí – to myslím, že se nedá držet, ale to je jedna z možností. A nebo co vlastně, když upřednostňují fenomenologové ten fenomén, tak proč se vůbec mluví o zážitku, když zážitek není fenomén? Fenomén je to, čeho je zážitek zážitkem. Ale...

Jiný hlas: Tohle beru jako objevení problému. Ale přesto se mi nezdá, že to není námitka podstatná, námitka, která by se dotýkala toho podniku.

Hejdánek: Poslyšte, je to podstatná otázka, protože když namítá proti konstrukcím moderní vědy, tak jestli je něco konstrukce, tak je to zážitek. Proč není zážitek fenoménem? Fenomén je vždycky ukazování, tedy jevení se, je vždycky jevení se někomu. Zážitek se přece nejeví. Zážitek je prožívání, skrze zážitek se vám vyjevuje něco jiného, ale zážitek je vždycky zážitek někoho. Tohleto mají subjektivní, ta struktura je stejná.

Jiný hlas: Jako co čeho?

Hejdánek: Fenoménu i zážitku. Fenomén je fenomén vždycky pro někoho, ukazování je vždycky ukazování se někomu. Zážitek je taky vždycky to, co zažívá někdo. A v čem je ten rozdíl zážitku a ukazování? Aby se vám něco ukazovalo, tak se to musí ukazovávat. A vám se to ukazuje, když se to ukazuje ve vašem...

Jiný hlas: aktu vědomí.

Hejdánek: No, že se to ukazuje v mém *aktu vědomí*? To je důležité. Ale ten *akt vědomí* se vám neukazuje.

Jiný hlas: No to ne.

Hejdánek: A to je rozdíl mezi tím, co se vám ukazuje v tom *fenoménu*, a mezi *aktem vědomí*. *Akt vědomí* se vám neukazuje. To není...

Jiný hlas: *Akt vědomí* je zážitek, jo?

Hejdánek: No jistě. Je to součást zážitku.

Jiný hlas: Je to součást zážitku. Stejně tak součástí ukazování je *akt* toho vědomí.

Hejdánek: To není pravda. To není součást ukazování. *Akt vědomí*, to je předpoklad, aby se vám něco ukazovalo. Ale to se vám neukazuje. Ten *akt vědomí* se vám neukazuje. No tak to není součást toho ukazování.

Jiný hlas: Proč by to nemohla být? Když se vám neukazuje, tak proto nemůže být součástí ukazování? To je otázka, jak to ukazování potom je široké. To ukazování může mít několik stránek, několik rovin.

Hejdánek: Ale ne, ukazování je to, co se mi ukazuje. Jaképak roviny? Buď to tady je přede mnou, nebo není. Co se mi neukazuje, tak není v ukazování.

Jiný hlas: Já vím, tady mám spíš na mysli v tom, já vím ty předpoklady někde a tak dál. Ale to se neukazuje.

Hejdánek: Tak to není součást ukazování.

Jiný hlas: Můžu skočit? Součást... ono totiž asi, ono zrovna si myslím, že třeba v té druhé *Karteziánské meditaci* ten chod je takový dost šikovní, že tenhle krok, o kterém tu debatujeme, to je právě předmětem jakéhosi paragrafu 15 už někde v té... a tam se právě říká, nebo nakonec se to říká vždycky ve všech těch úvodech k *fenomenologii*, že právě jedna zvláštnost toho vědomí, kterou, která se právě

odlišuje od toho všeho předtím, než to, u čeho jsme teď, je právě to, že k *fenoménům* neboli k tomu, co se ukazuje, patří vždycky taky to, že se nějak ukazuje, to jest nějakým *aktem*, a že dokonce... to je ovšem konstrukce už, to se neukazuje. To je právě zvláštní, že pokud... ono se to právě zase... obávám se, že musím říci, že se to... no takhle budiž. Co se jako ukazuje, je, že například v takovém u vidění, já mohu říci, že i když vidím židli, tak že rozumím tomu rozdílu mezi viděním židle a třeba hmatáním židle, eventuálně představováním si židle, vzpomínáním na židli a tak dále.

Hejdánek: No dobře, to je otázka *reflexe*. A už není ten případ, kdy tady o čem říká toto *gerade*?

Jiný hlas: To právě ano. To je přesně ono. Říká, že *reflexe* právě proměňuje, já teď nevím, co myslíte, ale ta věta o tom hovoří celá, nevím, jestli myslíte to *gerade* nějak jako samo, ale ta věta o tom hovoří. Že *reflexe* proměňuje to původní zažívání. Neboli samozřejmě ano, není to už v tom přímém *modu*, v tom přímém *modu* samozřejmě jsem vztažený k tomu předmětu toho zážitku, o tom nikdo nepochybuje, ale právě *Husserl* říká, a zdá se, že bez toho připuštění něčeho takového opravdu bychom tu filosofii těžko mohli dělat, nebo aspoň ne na takovémhle rozboru, to bychom prostě opravdu už pak to všechno mohli dál odepsat. *Husserl* sice možná ne, ale myslím, že dost, že právě k kterémukoliv vědomí o něčem patří taky to, že může, neboli zážitku nějakého předmětu patří taky to, že se může obrátit nebo tematizovat, no to jsou zase metafory, ale nehledě na to, že ty metafory třeba neříkají přesně, o jaký děj jde, tak fakt toho, že ten děj můžeme uskutečnit, je zase nahlédnutelný. Můžeme prostě přejít, můžeme provést tu *reflexi* a všimnout si teď už nikoliv toho, co bylo tím předmětem toho zážitku, ale toho způsobu prožívání.

Hejdánek: No jistě, v tom se shodneme, ale to všichni víme. To ještě není důkaz pro to, že *Husserl* má pravdu. Já ukazuju na rozpor v tom *Husserlově* pojetí a nepopírám evidentní skutečnosti, o kterých všichni víme.

Jiný hlas: A ten rozpor, jestli můžu ještě jednou?

Hejdánek: Ten rozpor je v tom, že se rozlišuje... no teď to řeknu tak... prostě je poznamenán tou neblahou tradicí *empirismu*. A myslí si, že je možno vyjít z předpokladu, že jaksi je tady *akt vědomí*, který je možno aspoň teoreticky a modelově izolovat natolik, že se odnáší jenom k svému předmětu. A že z této konstrukce je možno vyjít, aby se teď s ním pracovalo, jaké náležitosti má ten *akt*, jaké náležitosti má ten předmět a teď s ním takhle pracuje. Protože se mně tohle nelíbí, proto tam hledám ty fousy.

Jiný hlas: To je dobré. To je přesně námitka, kterou bych podepsal naprosto zcela. A domnívám se, že sice zrovna ta místa, která jsme teď četli a která bychom ještě četli v té dvacítkce, svědčí o tom, že ten *Husserl* spíš tu myšlenku toho osamostatnitelného *aktu* bere jako provizorní *hypotézu* a vlastně taky není jeho tezí, že by to tak bylo, že by ty *akty* vůbec jakožto samostatné se v tom vědomí vyskytovaly. Ovšem je pravda, že ta jeho pojmová výstavba je taková, a že do jaké míry ta pojmová výstavba, pokud potom už neumožní to popisovat adekvátně, i když on třeba z věci samé ví, že o žádné samostatné *akty* nejde, nýbrž o jakousi *horizontovou* souvislost. To, do jaké míry ten pojmový systém, který on má, pak nutně už začne selhávat, to je věc, která je strašně zajímavá. A zda by se dal najít nějaký lepší, ale je zas problém, skutečně zatím jsem nepotkal způsob, jak se v tom *herakleitovském* toku neztratit, když nebudeme postupovat právě přes tu *abstrakci* toho osamostatnitelného *aktu*.

Hejdánek: No, to je věc, která v podstatě... je tady otázka toho *empirismu*. Ten je zatížený *aporiemi*, které přecházejí do *Husserla*, i když je strašně opatrný. To je celá moderní filosofie evropská je plná těchto *aporií*, řešení částečných. Najednou se ty *aporie* najdou zase o kousek dál. To je celá ta diskuse od *Descarta* počínaje přes všechny ty *Leibnize* a *Kanty*, kteří pořád polemizují s tou empirickou tradicí a tak dále. A *Husserl* v tom ještě pořád je. Čili to bychom se teda dohodli. A teď je potřeba podle mého soudu, proč já se tak štětím pořád – mně ten *Husserl* konvenuje po mnoha stránkách, zejména málokterý filosof se dá takto do detailu rozebírat, aby se to všechno nerozbilo hned. To je chlap, který to má promyšlené jako málokdo, už na tom se můžeme hrozně naučit. Nicméně právě proto, že je možné jít do takových detailů a zatěžovat to všechno, provádět ty zatěžkávací zkoušky, právě proto se můžeme nejvíc naučit, když tam najdeme nějaké ty vady, které jsou společné i jiným filosofům, kdežto tam jsou zabaleny do různých konfuzí, takže je těžko vybalit z toho. Tak to je ten důvod, proč si myslím, že to má smysl takto to

štípat na malé třísky.

No a ta alternativa – vy jste říkal, že nevíte, kdo by a tak dále – já také nevím, kdo by to provedl na úrovni podobné jako *Husserl*. Ale ta alternativa podle mého soudu je v tom, co jsem se přiučil zejména u *Rádl*a. Totiž že ten *proton pseudos* toho *empirismu* je, že si myslí, že někde na začátku je vědomí, které samo si není sebe vědomo, vědomo si něčeho. A to něco, čeho si je vědomo, chápe jako *korelát* – abych teď použil *husserlovský* termín, ale oni to říkají jinak – jako *korelát* toho aktu. Takže tady vzniká takový, u *Locka* třeba, tam to jsou ty... nebo vůbec v té... ono už to začíná u *Bacona*, u *Locka* je to zejména, u *Berkeleyho* je to, u *Huma* je to všechno... tam ty rozlišení těch počitků a vjemů a takovéhle, že se prostě konstruuje něco na začátku a z toho se to pak staví. A na začátku se udělá ta základní chyba, že počitek je počitem něčeho, přičemž to něco vůbec neexistuje. Počitek červené barvy. Červená barva neexistuje. Proti tomu fenomenologie má pravdu, když říká: *de facto* je nám dán celý fenomén.

Ale přesto tam ta chyba zůstává. *Rádl* říká asi tak, že v každém aktu vědomí už je přítomný ten intelektuální prvek, to jest pojem. Už ten nejprvnější vjem nebo rovina vnímání už je organizována pojmově. Takže samozřejmě, že ne u psa, ale také tam vypadá to vnímání jinak. Ale když mluvíme o lidském vnímání, tak to nemůžeme rozdělit tak, že na začátku je akt vědomí, který se vztahuje k něčemu a sám si není sebe vědom. Protože se dostáváme do tohoto trapného rozporu, že za část vědomí považujeme dokonce to, z čeho se vědomí skládá, na čem je založeno, z čeho je vystavěno, že je nevědomé. Že je to nevědomí.

Jiný hlas: Ale není to takové nevědomí, které by se nemohlo... to nevědomí se může stát vědomým.

Hejdánek: No jistě, jenomže jak? To argumentujete *ad hominem*, to všichni víme, ale to je argument, jako kdybychom řekli: No vždyť všichni víme, že *Achilleas* předhoní želvu.

Jiný hlas: Může se stát ta věc, aby se to vědomí vztahovalo nejdřív k sobě samému, aniž by se vztahovalo k nějakému svému předmětu toho?

Hejdánek: Není nezbytné, aby se vztahovalo k sobě samému. Ale jde o to, že už tam je přítomno a intervenuje vědomí, které se vztahuje k sobě samému.

Jiný hlas: Jinými slovy, jak se včera ptal, že to je ta sebekontrola, myslím, toho...

Hejdánek: Ne, vy neposloucháte a představíte si něco a souhlasíte, ale ne s tím, co já jsem říkal. Jde o to – vy jste říkal, že na začátku tam je akt vědomí, který si není vědom sám sebe. Jistě to tak je, jenomže ten akt vědomí tam není takto v primitivní a nějaké atomární podobě, nýbrž už do toho nejatomičtějšího aktu vědomí už intervenuje to vědomí, které je k dispozici mimo, to jest z toho horizontu, ale reálného, ne chápaného *husserlovsky*. To jest z kontextu. Vy jste před chvílí zdůrazňoval, že vždycky akt vědomí je aktem něčeho. Ten někdo je na nějaké úrovni. A na jaké úrovni vědomí je, tak ta nejvyšší rovina vědomí intervenuje do té nejnižší. Neexistuje žádná začáteční rovina, na které by se teprve dál stavělo. To je právě ta konstrukce, že je tam něco tak jednoduchého jako atomy, z nichž se potom ty molekuly dávají dohromady, a potom tam máme ty vzpomínky, *protence* a *retence*, já nevím co všechno, a teď to takhle komplikujeme. Ale na začátku jsou počítky, jak to říká empirická tradice.

Jiný hlas: S tou intervencí?

Hejdánek: No prostě, že to tam je zformované, že to nějakým způsobem, že to je jiné, než by to bylo u psa, je to jiné, než by to bylo u želvy. Tady to říká, že je to jiné – nemluví o zvířatech pochopitelně – ale říká, že ta *reflexe* to mění. Ale ta *reflexe* tady vypadá, jako že to je *reflexe* zaměřená k tomu. Ne, ta to mění, i když je úplně jenom v rámci těch *potencialit*.

Jiný hlas: To říkáte vy, to neříká on.

Hejdánek: No jistě, to je protipozice. Teď samozřejmě... ono se to tak lehko řekne, a teď to provést. A provést to tak, aby ta laťka zůstala nahoře.

Jiný hlas: Ale když jsem vám říkal to, co jste právě říkal včera, tak mám dojem, že je v tom také obsaženo, ne? Ta sebekontrola smýšlení, ta intencionalita...

Hejdánek: Ale to já mluvím o něčem jiném, proto jsem se tak štěl. Vy jste si právě vzpomněl na to vcerejší, jenže teď byla řeč o něčem jiném. Že to tam také souvisí, samozřejmě, to já vím. No, takže jsme

se dohodli prostě.